

İspanya’da Kentsel Toplumsal Bir Hareket Olarak *Okupa*: ‘Mülkiyet’ ve ‘Konut Hakkı’¹ Birlikte Düşünmek

*Hakan OLGUN**

Öz: Adını İspanyolca’daki ‘işgal et’ anlamına gelen ‘okupa’ sözcüğünden alan bu toplumsal hareket, bilhassa metruk yahut boş gayrimenkullerin, sahiplerinin rızası hilâfına ve türlü sebeplerle işgal edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerin en başta geleni kuşkusuz barınma ihtiyacıdır. Ancak bunun yanında hareket, işgal ettiği bina veya konutları kendi sosyo-kültürel aktiviteleri için de kullanabilmektedir. Mazisi 1980’li yıllara kadar dayanan ve özellikle Madrid ve Barselona gibi kentlerde etkili olan bu hareketin mensupları genellikle evsizler ve genç aktivistlerdir. Mülkiyetin yasalarla güvence altına alındığı bir ülkede ayrıksı nitelikler sergileyen bu harekete karşı yakın zamana kadar etkili tedbirler alınamamıştır. Fakat son dönemde, işgal edilen mülklerin tahliyesini hızlandırma amacı güden veya işgalin türüne göre kimi müeyyideleri ağırlaştırılan bir yasal düzenleme hayata geçirilebilmiştir. İşte bu çalışma ‘Okupa’ hareketini, onu ortaya çıkaran koşulları ve hareketin yasal düzenlemeler karşısındaki konumunu ilgili literatüre ve hukukî metinlere dayanarak analiz etmekte, ayrıca söz konusu hareketi mülkiyet ile konut hakkı arasındaki gerilim bağlamında tartışmaktadır. Bulgular, işgaller karşısında mülkiyet güvencesini artıran yasal tedbirlerin, yine Anayasa’nın teminat altına aldığı ‘konut hakkı’²ni gerçekleştiren bir politikayla desteklenmemesi durumunda, olumlu sonuç vermesinin zor olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İspanya, Okupa, işgal, mülkiyet, konut hakkı.

The Okupa Movement in Spain as an Urban Social Phenomenon: Considering ‘Property’ and ‘the Right to Housing’ Together

Abstract: Taking its name from the Spanish word ‘okupa’, meaning ‘to occupy’, this social movement has emerged as a result of the occupation -without the consent of property owners and for various reasons- of derelict or vacant real estate. The foremost of these reasons is, undoubtedly, the need for shelter. However, beyond this,

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, hakan.olgun@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8650-0211

Makale geliş tarihi: 11.10.2025
Makale kabul tarihi: 27.02.2026

the movement also uses the occupied buildings or dwellings for its own socio-cultural activities. Dating back to the 1980s and particularly influential in cities such as Madrid and Barcelona, the movement’s members are generally homeless individuals and young activists. In a country where property is legally protected, this movement has displayed a rather exceptional character, and until recently, no effective measures had been taken against it. Recently, however, a legal regulation has been introduced with the aim of expediting the eviction of occupied properties or tightening sanctions depending on the type of occupation. In this context, this study analyzes the Okupa movement, the conditions that gave rise to it, and its position vis-à-vis legal regulations, drawing on the relevant literature and legal texts, and it also discusses the movement within the context of the tension between property rights and the right to housing. The findings suggest that legal measures enhancing the protection of property rights are unlikely to yield positive outcomes unless they are complemented by policies aimed at realizing the right to housing—a right also guaranteed by the Constitution.

Key words: Spain, Okupa, squatting, property, right to housing.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Bu makaleye atıfta bulunmak için (*To cite this article*): Olgun, H. (2026). İspanya’da kentsel toplumsal bir hareket olarak *Okupa*: ‘Mülkiyet’ ve ‘konut hakkı’nı birlikte düşünmek. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.35 (2026), CYDD-2026-08, ss. 1-36

Giriş

Genel itibarıyla toplumsal hareketler, içinde buldukları toplumda değişimi teşvik etme yahut ona direnme amacı güden kolektif mücadeleleri ifade etmektedir. Bu hareketlerin ortak vasfı, mensuplarını sosyal adaletsizlik gibi ahlâkî bir duygudan hareketle seferber ediyor olmalarıdır. Bir kolektif hareketin toplumsal hareket vasfı kazanabilmesi için dayanışma temelli olması, bir çatışma içermesi ve nihayet içinde bulunduğu yapının sınırlarını zorlaması gerekmektedir (Önder, 2003: 35-36). Siyasî aktör olarak tanınma iddiasında bulunmakla birlikte meşru siyasî araçları reddeden ve toplumun genelini ilgilendiren sonuçlara yol açabilecek bazı amaçlar güden bu kolektif hareketler (Offe, 1985: 828-829), kamusal siyaseti icra etmenin kendine has bir türünü teşkil etmektedir (Tilly, 2004: 7). İlk defa 18. yüzyılın başlarında *Saint Simon* tarafından toplumsal protesto hareketlerini ve mevcut düzene muhalif yeni politik güçleri tanımlamak üzere kullanılmış olan toplumsal hareket kavramı, günümüzde genellikle anaakım politik sistemin dışında konumlanan grup ve örgütleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Marshall, 1999: 746).

Erken modern dönemde toplumsal hareketler, iktisadî çıkarlar ekseninde bir araya gelen ve genellikle tek bir sosyal sınıftan oluşan mensuplarıyla siyasî iktidarı ele geçirmeyi amaçlayan merkezi örgütlenmeleri ifade ediyordu. Bunların en bilindik örneği devrim düşüncesiyle özdeşleşen ve bir siyasî partinin gölgesinde serpilerek işçi hareketleridir. Bunlar eski bir toplum biçimi olan sanayi toplumuna ait olgular olmaları sebebiyle ‘eski toplumsal hareketler’ olarak anılmaktadır (Önder, 2003: 35-37). Buna karşın yeni toplumsal hareketler, sahip oldukları bir dizi özellikle geleneksel hareketlerden ayrılmaktadır. Sözelimi bu hareketler özellikle iktisadî refahın teminat altına alındığı toplumlarda bireysel özgürlük, özerklik, kendini ifade etme, hoşgörü, siyasî katılım, cinsiyet eşitliği, yaşam ve çevre kalitesi gibi postmateryalist ögelere daha fazla değer vermektedir (Inglehart & Welzel, 2005: 52-54). Dolayısıyla kimlik, desantralizasyon, öz-yönetim ve bürokratik denetim karşıtlığı gibi ortak bir dizi değerini paylaşan bu hareketler, son derece gayriresmî, eşitlikçi, hiyerarşik olmayan ve karar mekanizmaları açısından oldukça gevşek yapılara sahiptir (Offe, 1985: 829-830). Üstelik bu hareketler, geleneksel siyaset yapma biçimine kıyasla daha yaratıcı ve teatrâl siyasî eylem tarzları da tatbik etmektedir (Heywood, 2016: 325-327). Bu bağlamda 1960’lı yıllardan itibaren dönem dönem siyaset kurumu üzerinde baskı unsuru hâline gelen ekoloji hareketi, kadın hareketi, öğrenci hareketi, savaş karşıtlığı, küreselleşme karşıtlığı ve ‘işgal’ gibi hareketleri ‘yeni toplumsal hareketler’ kategorisinde değerlendirmek mümkündür. İşte bu tür hareketler arasında en dikkat çekici olanlardan biri, İspanya’da yaklaşık elli yıllık bir maziye sahip olan ve yürüttüğü işgal hareketiyle yasa dışı bir özellik arz eden ‘Okupa’ hareketidir.

Adımı İspanyolca’daki ‘işgal et’ anlamına gelen ‘okupa’ sözcüğünden alan bu hareket, bilhassa boş bina ve konutların, sahiplerinin rızası dışında ve muhtelif sebeplerle işgal edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerin en başta geleni barınma ihtiyacıdır. Genellikle evsizlerin ve genç aktivistlerin oluşturduğu harekete rengini veren temel bazı faktörler anarşist motifler barındırmaktadır (Martinez, 2007). Sözelimi hareketin, konutu piyasada alım-satımına konu olan bir meta olarak tasnif eden devlete ve onun konut politikalarına muhalefeti, barınma hakkını büyük ölçüde sahipliğe indirgeyen özel mülkiyet rejimine karşı aldığı pozisyon veya hareketin örgütlenme pratiklerinin umumiyetle oydaşmaya dayanıyor olması gibi hususlar açıkça anarşizmden izler taşımaktadır (Stavrides, 2019: 56). Hareketin 80 bin civarında boş konutu illegal biçimde işgal ettiği tahmin edilmekte (New Direction, 2024: 21), mülk sahiplerinin konutlarını yasal yoldan geri almaları ise aylar sürmektedir. Marjinal bir görünüm arz eden bu harekete karşı yakın zamana kadar etkili tedbirler alınamamışsa da işgal edilen mülklerin tahliyesini hızlandırma amacı güden veya işgalin türüne göre kimi

müeyyideleri ağırlaştıran önemli bir yasal düzenleme ancak 2025 yılında hayata geçirilebilmiştir.

İşte bu çalışma “kapitalist şehirlerin gündelik hayatındaki çelişkilerin ortaya çıkardığı toplu protestoların ve yeni örgütlenme tarzlarının” (Castells, 1997: 12) kayda değer bir örneğini teşkil eden *Okupa* hareketini, onu ortaya çıkaran koşulları ve hareketin yasal düzenlemeler karşısındaki durumunu literatüre ve hukukî metinlere dayanarak analiz etmekte, ayrıca söz konusu hareketi mülkiyet ile konut hakkı arasındaki gerilim bağlamında tartışmaktadır. Bu tartışma önemlidir, zira bahse konu düzenlemeler mülkiyet güvencesini artırmakla birlikte işgallerin en başat sebebi olan barınma sorunu sürmektedir. Oysa İşpanya’da yasal düzenlemeler yalnızca mülkiyeti değil konut hakkını da güvence altına almaktadır. Gelgelelim son dönemlerde barınma sorununun artması ve sosyal konut stokundaki yetersizlikler bu hakkın lâyıkıyla gerçekteştirilmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları, *Okupa* işgallerine karşı alınan yasal tedbirlerin, başka sosyal politika araçlarıyla desteklenmedikçe, sorunun topyekûn çözümlü bakımından yetersiz kalması ihtimalinin büyük olduğunu göstermektedir.

1. Kentsel Toplumsal Hareketler ya da ‘Kent Hakkı’

Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyanın pek çok kenti sarsıcı birtakım olaylara sahne oldu. 1950’li yıllardan sonra ABD’de ırk ayrımcılığına karşı sivil haklar talebiyle ortaya çıkan protestolar, ardından Latin Amerika’da baş gösteren ‘barınma hakkı’ temelli hareketler, Güney Afrika’da *Apartheid* rejimine karşı örgütlenen ayaklanmalar, Avrupa’da konut krizinin tetiklediği eylemler, yüzyılın sonlarında başta Seattle’da olmak üzere küreselleşme karşıtı gösteriler, İstanbul’da kentsel hak talepleriyle başlayan Gezi Parkı olayları ve yakın zamanda Fransa’daki Sarı Yelekliler (*Gilets Jaunes*) direnişi bu türden olayların en bilindik örnekleridir. Genel itibarıyla ‘kentsel’ mücadeleler olarak anılan bu olaylar, bir yönüyle sosyal alanın kapitalist işgali karşısında örgütlenen muhtelif direniş biçimlerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Zira iktisadî kalkınmanın beraberinde getirdiği kentsel sorunlar, kolektif hizmetlerin sunumunda yaşanan sıkıntılar, kentsel dönüşüm, geniş toplum kesimlerinin banliyölere taşınması veya merkezî çöküntü bölgelerine gönderilmesi gibi hususlar bir dizi yeni sorunun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Dolayısıyla doğal çevre, tüketim ve kentsel hizmetler gibi faktörlerin tamamı, eşitlik mücadeleleri ve yeni hak talepleri için uygun bir zemin oluşturabilmektedir (Laclau & Mouffe, 2012: 248). Ne var ki *Castells* (1977: 403) bu türden hareketlerin sadece belirli hizmetlerin arzına ilişkin mantık ve işleyişi değil, geleneksel mahallî otoritelerin kullandığı iktidarın meşruiyetini de sorguladığını ileri sürmektedir.

Bu bağlamda kentsel mekânın siyasallaşmasını ele alan çalışmaların sayısında 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren önemli bir artış gerçekleşmiştir. *Castells*, *Harvey* veya ‘kent hakkı’ kavramını tedavüle sokan *Lefebvre* gibi neomarksist yazarların öncülük ettiğı bu süreç, kentsel toplumsal hareketleri kapitalist birikim süreçleri perspektifinden ele almayı mümkün kılmıştır.

Mekânın toplumsal ilişkilerin bir ürünü olduğunu ileri süren *Lefebvre* (1991: 26, 31), her toplumun ve üretim biçiminin kendine has bir mekân yarattığını ifade etmektedir. *Lefebvre*’ye göre kapitalist süreçler dâhilinde sermayenin metalaştırdığı mekân, pasif bir coğrafi birim olmanın ötesine geçerek fonksiyonellik kazanmaktadır. Bu bakımdan kapitalizm, malların mekânda üretildiğı aşamadan, bizzat mekânın kıt bir kaynak olarak üretime konu olduğu yeni bir aşamaya evrilmiştir. Mekânın adeta su gibi kıt bir kaynak hâline geldiğı bu aşamada imalat sanayii, yerini inşaat ve altyapı faaliyetlerine bırakmış, böylece kapitalist süreçte mekânın üretimi artı-değer yaratma ve sermaye birikimi sağlama konusunda önemli bir enstrüman hâline gelmiştir (Lefebvre, 1991: 341-343, 357). *Lefebvre* (2003: 5) modern toplumda endüstriyellemenin belirleyici olduğu dönemden, toplumsal meselelerin tamamının ‘kentselleştiğı’ yeni bir aşamaya geçişi tayin eden bu kapsamlı toplumsal dönüşümleri ‘kentsel devrim’ olarak adlandırmaktadır. Ona göre bu süreç, kapitalizmin krizlerinin çözülmesinde hayli işlevsel bir rol oynamıştır. Kapitalistin, faaliyetlerini yan yana yürüttüğü devletinse bu süreçteki temel işlevlerinden biri mekânı toplumsal denetim amacıyla kullanmaktır. Bu bağlamda örneğın kentsel topraklar mekânın verimlilik ve kârlılığını azamî düzeye çıkaracak şekilde plânlanmakta (Ritzer & Stepnisky, 2014: 318), polis ve itfaiye merkezleri kentin stratejik noktalarına yerleştirilerek acil durumlara süratle müdahale edilmekte, büyük miktarda arazi kontrol altında tutularak idari işlevler için kullanılmakta, vergi toplanırken ve kaynak dağıtılırken kent, eyalet ve bölge gibi idari birimler esas alınmakta ve nihayet alınan siyasi kararlar yine bu birimler üzerinden bireylere iletilmektedir (Gottdiener & Hutchison, 2006: 71). Dolayısıyla bu süreç kent sakinlerinin mekânı kullanma tarzlarını da denetim altında tutmakta ve böylece onların kendi hayatlarını deneyimleme biçimini belirlemektedir (Ritzer & Stepnisky, 2014: 319).

Kenti, “işgücünün yeniden üretimi bakımından zorunlu olan ‘ortak tüketim’ın yapıldığı mekân” şeklinde tanımlayan *Castells* (1997: 14, 31-32; Olgun, 2022: 62-63) ise, kentsel sorunu; toplumsal kesimler için gündelik yaşamın esasını teşkil eden konut, toplu taşıma, eğitim, kültür ve sağlık gibi ortak tüketim faktörlerinin organizasyonu ile ilişkilendirmektedir. Ona göre kapitalist sistemde bu sorun, ‘tüketimin gitgide toplumsal hâle gelmesi’ ile ‘tüketim faktörlerinin üretim ve dağıtımındaki kapitalist mantık’ arasında var olan temel bir ihtilâfi ifade etmektedir. Bu ihtilâfin yol açtığı ve maddî koşulların iyileştirilmesini isteyen toplumsal protestolar sistemi krize

sokmakta, devlet ise sorunu çözmek üzere kentsel alana müdahaleyi artırmaktadır. Kâr getirmediği gerekçesiyle sermayenin dâhil olmaktan kaçındığı fakat ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilmesi veya protestoların yatıştırılması için zorunlu olan sektörlere dönük bu müdahale, kimi zaman sermayenin çıkarlarına aykırılık teşkil etse de tekeller açısından oldukça gerekli ve faydalıdır. Bu itibarla, sosyal konut veya kira kontrolü gibi uygulamalar yoluyla bir taraftan toplumsal talep karşılanırken diğer taraftan iş gücünün asgarî yeniden üretimi sağlanmakta ve sermayenin ücret giderleri düşürülmektedir. Şu hâlde *Castells*’e (1977: 462) göre kentsel protesto hareketlerinin temelinde, kentsel sistemin hâkim sınıfın çıkarına göre düzenlenmesine ilişkin talep ile emekçi kitlelerin taleplerini kendi ‘yeniden üretim koşulları’nın tamamına teşmil etmeleri arasındaki çelişki yatmaktadır.

1960’lı yıllarda geniş ölçekli ilk kentsel mücadele dalgası Fordist düzendeki krize bir tepki olarak ortaya çıktı. Barınma sorunu, kentsel dönüşüm süreçlerinde bilhassa yoksulların yerinden edilmesi ve gençlerin talepleri için verilen mücadelelerin tamamı o dönemde değişim taraftarı bir siyasetin yansımasıydı. Toplu ulaşım, eğitim, çocuk bakımı ve diğer kamu hizmetleriyle ilgili protestoların dahi hedefinde toplu tüketim kurumlarının sahip olduğu kültürel normlar, ürünlerin fiyat ve kaliteleri, tüketicinin plânlanmasında katılımcılığın ihmal edilmesi gibi hususlar yer alıyordu. Avrupa’daki protestoların pek çoğu ‘kenti alalım!’ mottosuyla hareket ederken, daha pragmatik bir tutum takınan Kuzey Amerika’daki hareketlerde yaygın hedef ‘mahallelinin denetim sağlaması’ydı (Mayer, 2014: 103).

1970’li yıllardan sonraki neoliberal dönemde kentsel toplumsal hareketlerin etkinlik alanı açabildiği iki temel fay hattından söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki neoliberal kentte büyüme politikalarına fazlaca ağırlık veriliyor olmasıdır. Kentlerin merkezî bölgelerine yapılan gösterişli yatırımlar, devasa spor ve eğlence merkezleri, kamusal mekânın metalaştırılması ve bunların tabii birer uzantısı olarak kolluk gücünün ve gözetimin artırılması gibi hususlar, şirketleştirilmiş kentsel gelişim uygulamalarının vazgeçilmez bileşenleridir. Dolayısıyla bu tarz bir kentsel gelişimin amaçlarına ve yarattığı etkilere, kentlerin küresel rekabete sokularak adeta pazarlanmasına ve bu gelişim modelinin dışında kalan mahallelerin yok sayılmasına muhalefet eden kentsel toplumsal hareketlerin etkinliği artmıştır. İkinci fay hattı ise refah devletinin tasfiye edilmesidir. Küresel ekonominin ve onun IMF gibi kurumlarının teşvik ettiği bu süreç toplumsal ve ekolojik adalet talebinde bulunan hareketleri tetiklemiştir. Bu türden hareketler mahalle/emek koalisyonlarında gün geçtikçe daha fazla bir araya gelmektedir (Mayer, 2014: 108).

Öte yandan 2008 küresel *Mortgage Krizi*’nin yarattığı etkiler ve devletlerin bu krizin üstesinden gelme biçimleri kentsel toplumsal

hareketlerin daha da siyasileşmesine katkıda bulunmuştur. “*Sebept olduğunuz krizin faturasını biz ödemeyeceğiz!*” ifadesi, neredeyse bütün Avrupa başkentlerinde kentsel hareketlerin temel sloganı hâline gelmiştir. Bu süreçte kentsel hareketler, ipotekli konut hacizlerini ve boş duran konut oranlarını protesto etmiş, boş konutların ve bankaların önünde mitingler düzenlemiş, mülteci haklarını teminat altına alan hukukî düzenlemelerin yapılması ve boş konutların evsizlere tahsis edilmesi için ABD’deki Kent Hakkı İttifakı’ndan (*Right to the City Alliance*) pek çok grubun iştirakiyle seferber olmuştur (Mayer, 2014: 110).

İşte, kentsel toplumsal hareketlere ilişkin bütün bu tarihî sürecin en anahtar unsurlarından biri Fransız filozof *Henry Lefebvre* ile özdeşleşen ‘kent hakkı’ kavramıdır (Mitchell, 2020: 36-37). Kentleşmenin; toplumun ve gündelik hayatın sermaye tarafından dönüştürülmesi anlamına geldiğini söyleyen *Lefebvre* (Mayer, 2014: 113), bu dönüşüme karşı koymanın yolunun sosyo-politik eylemler yoluyla hak yaratmaktan geçtiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda; bilgi edinme, muhtelif hizmetlerden yararlanma, kent merkezinden istifade etme, kentsel alandaki faaliyetlerin zaman ve mekânına dair fikirleri duyurabilme, yaşam, barınma, eğitim, sağlık, temiz su ve hava, seyahat, çalışma, aylıklık ve karar verme süreçlerine demokratik katılım (Marcuse, 2014: 55, 61-62; Schmid, 2014: 74) gibi kentli haklarından bahsetmek mümkün olmakla birlikte, kent hakkının yalnızca belirli hukukî çıkarlarla sınırlı olmayan, daha geniş kapsamlı bir siyasî hak talebine tekabül ettiği belirtilmelidir. Nitekim *Lefebvre*’ye göre (1996: 158-159) kent hakkı, kente ilişkin bahsi geçen hakların ötesine geçerek; kentsel yaşamın dönüştürülmesi, yeniden üretilmesi ve kolektif biçimde savunulabilmesi için ortaya konan radikal bir hakka karşılık gelmektedir. Bu bağlamda kent hakkının, ‘kullanım değeri’nin önceliğini ve kenti karşılaşmaların mekânı olarak yeniden inşa etme talebini içerdiğini söylemek mümkündür. Bu itibarla kent hakkı, kişisel adalet hakkını da ihtiva etmekle birlikte ondan çok daha fazlasını ifade eden toplumsal adalet hakkına karşılık gelmekte (Marcuse, 2014: 61-62), kentin ve kentlinin karşı karşıya kaldığı gerçekliği değiştirmenin yolu bu hakların toplumsal pratiğe dâhil edilmesinden geçmektedir (Schmid, 2014: 74). Bunun tesis edilmesi ise egemene karşı sokakta ve sokaklar için ileri sürülen muhalif taleplerle mümkündür (Mayer, 2014: 113). Bu taleplerden biri ve başlıcası, *Okupa* da dâhil olmak üzere, dünya genelinde pek çok kentsel toplumsal harekete ve bunların sıra dışı eylemlerine temel teşkil etmiş bulunan barınma ve konut hakkıdır.

2. Genel Olarak İşgal Hareketleri

Metruk veya boş konut ve binaların gerek barınma gerekse de birtakım sosyal faaliyetler yürütme gibi amaçlar dâhilinde işgal edilmesi 20. yüzyılın son çeyreğinden bu yana Avrupa’nın pek çok ülkesinde rastlanan yaygın bir

olgudur. Bu pratiğın izole toplumsal hadiselerden ziyade yeni bir kentsel harekete tekabül ettiği hususu genel olarak kabul görmektedir. Nitekim bu işgaller özel mülkiyetin ihlâli bağlamında çoğunlukla suç teşkil etmekte, işgalcilerin hayat tarzı ve söylemleri genellikle alt kültürden öğeler barındırmakta ve eylemlerde umumiyetle gençler yer almaktadır. Bu hâliyle işgaller; toplantı, protesto, eylem ve kampanyaların oluşturduğu siyasi faaliyetler ile kolektif öz yönetimin yaşama hâkim kılınması arasında doğrudan ilişkilerin kurulduğu kentsel toplumsal bir harekete karşılık gelmektedir. Bunlara; işgal edilen binaların elden geçirilmesi, sahip olunan gıda gibi kaynakların paylaşılması ve nihayet başta radikal sol olmak üzere karşı-kültürel fikirlerin yaygınlaştırılması gibi hususlar da ilave edilmelidir. Işgallerin kıta ölçeğinde yaygınlık kazanması ise muhtelif ülkelerdeki eylemciler arasında var olan kişisel ilişkilerin sağladığı güçlü sosyo-politik ağlar sayesinde mümkün olmuştur (Lopez, 2012: 1).

Avrupa’da işgaller ilk olarak kent planlamasına hâkim olan kapitalist prensiplere, iş güvencesi yokluğuna ve ‘insan onuruna yaraşır konut hakkı’ ihlllerine tepki gösteren bir gençlik hareketi mahiyetinde ortaya çıkmıştır. Gelgelelim hareketin ortaya çıkararak Avrupa’da hızlı bir yayılma seyri izlemesinin yegâne sebebi iktisadi faktörler değildir. Bu aynı zamanda egemen kentsel gelişme tarzına, neoliberal küreselleşmeye, muhafazakar siyasi söylemlere, müesses sosyo-politik düzene ve bunların sebep olduğu adaletsizliklere karşı yükselen muhalefetin ve dolayısıyla alternatif hayat tarzları geliştirme arzusunun da bir sonucudur. İlk toplu işgal eylemi 1968 yılında barınma imkânından yoksun ailelerin yerel yönetime ait boş konutlara yerleştikleri Londra’da gerçekleşmiştir (Rodrguez-Chirino & Bolaños, 2024: 36).

Işgalleri mümkün kılan temel faktörlerden biri kapitalist kentsel speklasyondur. Konut veya bina sahiplerinin mülklerin satışından, kiralanmasından yahut yenilenmesinden azamî düzeyde kr elde etme beklentileri, bu mülklerin en azından bir süre boyunca boş durumda bekletilmelerini gerektirmektedir. Ne var ki özel mülkiyeti teminat altına alan yasal düzenlemelerce korunan bu boş mülklere ilişkin her türden bilgi, işgalcilerin eylemlerini icra edebilmeleri için önemli bir imkân sunmaktadır (Lopez, 2012: 5). Dolayısıyla kentsel spekülasyonun zayıf karnı olan kolektif eylem silahı, gayriresmî sokak ekonomisi olarak piyasayı dengelemek üzere devreye girmektedir; böylece mülklerin kullanım amacı spekülasyona galebe almaktadır (Youngman & Barrio, 2021: 215).

Avrupa’da cereyan eden işgal eylemlerinin mantığını ele aldığı çalışmasında Pruijt (2012: 5) bu işgalleri eylemcilerin amaçları bakımından 5 temel kategoriye ayırmaktadır. Bunlar; (i) barınma ihtiyacı içindeki hanehalklarına konut sağlamayı amaçlayan ‘yoksunluk temelli işgal’, (ii)

ödenebilir konut stokuna katkıda bulunurken kendilerine konut sağlayanların gerçekleştirdiği ‘alternatif bir barınma stratejisi olarak işgal’, (iii) bir kuruluş yahuť organizasyon tesis etmek üzere gerçekleştirilen ‘girişim amaçlı işgal’, (iv) kentin doğal veya kültürel varlığının muhafazasına yönelik ‘koruma amaçlı işgal’ ve nihayet (v) devlet karşıtı bir güç odağı tesis etmek üzere girişilen ‘siyasî işgal’ dir.

İşgallerin yalnızca barınma değil bazı toplumsal faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla yapıldığını belirtmiştik. İşte bu ikinci amaç doğrutusunda ortaya çıkan ve genel itibarıyla *İşgal Edilmiş Özerk Toplumsal Merkezler* olarak anılan örgütlenmeler işgal hareketleri açısından merkezî bir öneme sahiptir. Bunların yerine getirdiği iki temel işlevden ilki; toplantı, eğlence, bilgi paylaşımı ve sosyalleşme aktiviteleri için ideal bir platform oluşturma’dır. Bu, bir yandan benzer fikirlere sahip kimseleri davet etmek diğer yandan da yeni işgallere zemin hazırlamak bakımından kritik bir öneme sahiptir. İkincisi ise bu merkezlerin kamuoyu, medya, mahallî idareciler ve komşular nezdinde hareketin vitrini görevini üstlenmesidir. Dolayısıyla bunların yeni üye ve sempatizan devşirmek açısından adeta bir halkla ilişkiler fonksiyonu ifa ettiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında bazı toplumsal merkezler, örneğin göçmen hakları temelli diğer toplumsal hareketlerle iş birliği içinde çeşitli siyasî faaliyetler düzenlemekte, politik kaygıları düşük düzeyde olan başka bazı toplumsal merkezler ise daha çok konserler ve atölyeler gibi aktivitelere yönelmektedir (Martinez, 2011: 11).

Genel itibarıyla devletin ve mevcut iktidar uygulamalarının karşısında bir pozisyon alan işgalci örgütlenmeler, esasında ‘anlıkçı’ hareketler olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun anlamı, bunların kurtuluş için muhayyel bir gelecek bekleyen ütopyacı yaklaşımları reddetmesi ve örneğin ‘işgal’ tarzında derhal aksiyon alıyor olmasıdır. Dahası birtakım devrimci koşullar veya geçici özerk alanlar oluşturması, kapitalizm karşıtı eylemlerde ‘poetik terörizm’ yoluna başvurması ve nihayet sanat ve hiciv yoluyla mensuplarının görünmezliğini sağlaması gibi hususlar (Martinez, 2007: 381) hareketin ayırt edici diğer yönleri olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 1. Okupa Evi ve Okupa Binası (Barselona)

Kaynak: (Lazaroff, 1997; Suite Life, 2024).

İşgal hareketleriyle mücadele eden siyasî ve hukukî yapıların ise elinde üç alternatif enstrüman vardır. Bunlar; sert cezaî kovuşturma, yumuşak cezaî kovuşturma ve kimi zaman işgallere müsamahayla yaklaşan hukukî düzenlemelerdir. Sert cezaî kovuşturmaların tercih edildiği İsveç, Almanya ve Danimarka gibi ülkelerde işgaller zorlaşarak marjinal hâle gelebilmektedir. Gelgelelim Kopenhag’da faaliyet yürüten *Christiania* topluluğu, hükümetin tavizsiz tedbirlerine rağmen ayakta kalmayı başarmıştır. İşgallerin başlangıçta hayli yaygınlık kazandığı Almanya’da da hareket, alınan sıkı tedbirlerin veya kapsamlı müzakerelerin sonrasında dahi radikal kimliğini bir ölçüde muhafaza edebilmiştir. Buna karşın İsveç’te gerek işgal karşıtı sert tedbirler gerekse de sosyal konut sektörünün toplumun genelinin rahatça erişim sağlayabileceği nitelikte olması *Okupa* tarzı hareketlerin ortaya çıkmasına mâni olmuştur. Fransa’da ise işgalleri müteakip yetkililer ivedi müzakereler yürütmekte ve ayrıca kimi hukukî istisnalar bilhassa kış aylarında tahliyeleri imkânsız kılmaktadır (Lopez, 2012: 9).

Hükümetlerin bu tarz hareketler karşısında başvurdukları önemli enstrümanlardan biri de işgalci kentsel radikalizmin sisteme entegrasyonunun sağlanmasıdır. *Pruijt* (2003: 134-136) bu entegrasyonun iki mekanizma aracılığıyla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bunlardan ilki ‘kurumsallaşma’ diğeri ise ‘kooptasyon’dur. Kurumsallaşma; işgalci hareketlerin, davranış kodlarını ve müeyyideleri açıkça belirleyen hukukî bir çerçeveye dâhil edilmesi, başka bir deyişle ehlileştirilmesidir. Böylece hareket kimlik kaybına uğramakta; eylemlerde kullanılan yıkıcı yöntemlerin yerini geleneksel yöntemler alabilmektedir. Sözgelimi 1977 yılında Londra’da belediye konutlarını işgal eden yaklaşık 5 bin kişi için af çıkarılarak verilen taviz İngiltere’de organize işgalciliğin geriletilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

İşgalciliğin toplumda kısmen de olsa meşruiyete sahip olması yahut eylemcilerin tahliyesinin artık imkânsız hâle gelmesi bu türden tavizlerin sebepleri arasındadır.

Kooptasyon ise işgalci harekette etkili olan bazı fikirlerden yararlanarak sorunların otoriteye zarar vermeyecek surette yeniden tanımlandığı ve kimi zaman bazı hareket mensuplarının da rol oynadığı bir süreçtir. Şartlara bağlı olarak bu süreci, hareket açısından yalnızca bir kayıp ya da elde edilen kazanımları teminat altına almanın yegâne yolu olarak değerlendirmek mümkündür. İngiltere’deki bazı işgalci yapıların mahallî idareyle yürüttükleri müzakereler sonucunda ‘lisanslı işgal’ uygulamasına dâhil edilmeleri kooptasyonun önemli örnekleri arasındadır. Bu uygulama harekette birtakım ayrışmaları beraberinde getirmiş; lisansı olmayan kanadın gücünü kırmıştır (Pruijt, 2003: 136).

3. İspanya’da *Okupa* Hareketi

İspanya’da işgaller ilk defa 1970’li yıllarda diktatörlükten demokrasiye geçiş sürecinde karşı-kültürel bir hareket olarak ortaya çıkmıştır (Lopez, 2006: 8). İspanyolca’da ‘işgal etmek’ anlamına gelen sözcük ‘*ocupar*’ olmakla birlikte, eylemciler kurumsal yapı ve anlayışları reddeden anarşist tavırlarının bir göstergesi olarak ‘*okupa*’ kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla ‘*okupa*’ın, diğerine kıyasla, çok sayıda politik çağrışımla yüklü olduğunu söylemek mümkündür. Böylece ‘*okupa*’ ülkede gerçekleşen işgal hareketlerini ve eylemcileri ifade etmek üzere en sık başvurulan kavram hâline gelmiştir.

Aslına bakılırsa İspanya’da barınma ve konut şartlarının iyileştirilmesini talep eden hareketlerin mazisi biraz daha eskiye dayanır. Sözelimi henüz 1960’lı yıllarda ortaya çıkmaya başlayan mahalle derneklerini (*Asociaciones de Vecinos*) bir yönüyle *Okupa* hareketinin selefti saymak gerekir. Nitekim bu dernekler; siyasetçiler, kapitalistler ve spekülasyon peşinde koşan aktörlere karşı kentin gerçek sahibi oldukları iddiasındaydılar (Youngman & Barrio, 2021: 213). İngiltere’deki işgalci muadillerinden esinlenerek ortaya çıkan *Okupa* hareketi ise (New Direction, 2024: 5) 1980’li yıllardan itibaren kentlerin merkezinde yer alan harabe hâlindeki binaları işgal ederek çeperdeki gecekondularda yaşayan göçmen işçilere tahsis etmeye başlamıştır (Klein, 2022). İlk eylemlerden bugüne kadar geçen süre zarfında hareketin gelişimine ilişkin birkaç dönüm noktasının varlığından bahsetmek mümkündür.

3.1. Hareketin Gelişim Süreci: 1980-2006

Okupa hareketinin başlangıcından 2000’li yıllara kadar geçen süreyi üç farklı döneme ayırarak analiz etmek mümkündür. Bunlardan ilki olan 1980-1995

arası dönem, İspanya’nın Madrid ve Barcelona gibi birkaç önemli kentinde konut işgallerinin hayli yaygınlık kazandığı bir süreçtir. Hareket açısından bu dönemin en önemli özelliklerinden biri CSOA’ların (*Centros Sociales Okupados y Autogestionados/İşgal Edilmiş Özerk Toplumsal Merkezler*) kurulmuş olmasıdır. Yeni bir işgal türünün örneği olarak ortaya çıkan bu merkezler; müzikal faaliyetler, fikir alışverişleri ve toplantılar gibi aktiviteler için de kullanılıyordu. Binaların barınma amacıyla işgali esas olmakla birlikte, hareket, gücünü ve popülerliğini bunların CSOA olarak kullanılmasına borçluymuştu. CSOA’lar işgalleri sürekli kılmak, tahliye süreçlerinde destek sağlamak, harekete yeni üye kazandırmak, bu üyelere eğitim vermek ve tahliye edilen binaları yeniden ele geçirmek gibi süreçleri yönetiyordu. Nitekim CSOA’ların konut işlevleri bu önemli görevler karşısında ikinci plana düşmüş ve zamanla kaldırılmıştır. CSOA’ların işleyişi adem-i merkeziyetçi bir yapıya ve meclis kararlarına dayanmakta, ayrıca hiçbir CSOA, hareketin idarî merkezi olarak belirlenmemektedir. İlgili dönemde tahliye süreçlerinin hayli yavaş seyretmesi işgal sayısının genellikle tahliyelerin iki misli olarak gerçekleşmesine yol açmış, ancak eylemcilere yalnızca para cezası uygulanabilmiştir. Hareket mensuplarından bazıları ise işgal eylemleri sebebiyle değil vicdanî retçi olmalarından dolayı tutuklanıyordu. O yıllarda hareket anaakım medyada damgalanmaya başlamış olmakla birlikte, henüz bir toplumsal hareket yahut sosyal düzene yönelik bir tehdit olarak ele alınmamıştır. Hareketin, eylemlerini nispeten rahat yürüttüğü bu gevşek siyasî ve hukukî ortam yeni Ceza Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 1995 yılına kadar varlığını sürdürmüştür (Martinez, 2007: 384).

1996-2000 yılları arasını kapsayan ikinci dönemde hareket bilhassa yeni kanunî düzenlemenin ardından yoğun bir siyasî ve hukukî baskıya maruz kalmış, bunun bir sonucu olarak işgal edilen binalardan tahliyeler artmıştır. Dönem itibarıyla 130 civarında bina işgal edilirken bunlardan yaklaşık 100’ü için tahliye söz konusu olmuştur. Maruz kaldığı baskı, hareketi de daha sekter bir tavır almaya itmiş; bir yandan tahliyelere karşı direnişin dozu artarken diğer yandan da kolluk kuvvetleriyle yaşanan sokak çatışmaları sıklaşmıştır. Dahası artan bu gerginlik hareket içerisindeki kimi eğilimleri de sertleştirmiştir. Sözelimi hareketin kurumsallaşmasına ve işgallerin yasallaştırılmasına karşı çıkmış, eylemler için genellikle planlamacıların kentsel dönüşüm hedeflediği bölgeler tercih edilmeye başlamıştır. Gelgelelim kimi eylemlerde kamusal binalara yapılan saldırıların artması ve bazı siyasilerin hareketi ETA gibi silahlı örgütlerle ilişkilendirmesi *Okupa*’nın toplum nezdindeki imajını kısmen zedelemiştir. Bu dönemde ayrıca hareketin kazandığı tecrübe ve sosyal bağlantılarının çeşitlenmesiyle birlikte, başta alternatif küreselleşme hareketinden olmak üzere, muhtelif toplumsal örgütlerle ittifaklar söz konusu olmuştur (Martinez, 2007: 385).

2001–2006 yılları arası ise *Okupa*’nın krize girdiği bir dönemdir. Bu bağlamda İspanya’nın pek çok kentinde işgaller adeta durma noktasına gelmiştir. Zira tahliyeler daha kesin sonuçlar vermeye başlamış, yeniden işgal fırsatları ise azalmıştır. Ancak bu dönem aynı zamanda hapis cezalarına nadiren başvurulduğu ve hâkimlerin Kanun’un uygulanması konusunda önceki yıllara kıyasla daha yumuşak davrandıkları bir devirdir. Bu yıllarda işgale konu olan binaların malikleri veya yetkililerle birtakım müzakereler yürütülmüş ancak işgalciler arzu ettikleri kararları aldırabilmişlerdir. Söz konusu dönemin iki önemli özelliğinden ilki, işgal edilmeyerek satın alma veya kiralama yoluyla edinilen ve bazen CSOA’larla da ilişkili olarak onların faaliyetlerini yürüten yeni özerk toplumsal merkezlerin ortaya çıkmış olmasıdır. Bu durum aktivizm ağının çeşitlenmesine ve daha açık hâle gelmesine katkıda bulunmuştur. İkincisi ise Avrupa’nın pek çok büyük kentindeki protestolarda alternatif küreselleşme hareketinin unsurlarıyla yakınlaşarak uluslararası bağların güçlendirilmiş olmasıdır (Martinez, 2007: 386).

Okupa’nın başlangıcından 2000’li yılların ortalarına kadar geçen bu 26 yıllık süreçte ve sonrasında işgallere karşı genel resmî tavır mülklerin tahliyesi yönünde olmuştur. Sözelimi Bilbao’daki metruk bir sanayi tesisini 13 yıl boyunca işgal eden ve dolayısıyla sembolik önemi sebebiyle hatırı sayılır bir halk desteğine sahip olan *Kukutza* sosyal merkezi ve evleri 2011’de boşaltılmıştır (Lopez, 2012: 8).

Şekil 2. Kukutza (Bilbao) ve Feminist Eskalera Karakola’nın Eski Binası

(Madrid)

Kaynak: (Momoitio, 2011; <https://www.eldiario.es/>, 2017).

Ancak bunun yanında başta Barselona’da olmak üzere hareketin yasallaştırılmasına/kurumsallaşmasına dair pek çok örnek de söz konusu

olmuştur. Burada ‘yasallaştırma’ ifadesi; işgalcilerin binanın/konutun mülkiyet hakkını ele geçirmesinden ziyade mahallî idareyle yürütülen müzakereler sonucunda elde edilen geçici kullanım hakkını içermektedir. Madrid’de bulunan üç önemli sosyal merkezin -*La Prospe, Eskalera Karakola* ve *Seco*- yasallaştırılma sürecini ele aldığı çalışmasında *Martinez* (2014), işgalcilerin yetkililerle yürüttükleri müzakerelerin genellikle mahkeme ve polis baskısını hafifletmek için yürütülen savunma amaçlı müzakereler olduğunu, dahası yasallaşan işgallerin özyönetim gibi vasıflarını ve diğer radikal toplumsal hareketlerle ilişkilerini muhafaza ettiğini, dolayısıyla bunun ‘nihaî’ bir kurumsallaşmadan ziyade ‘esnek’ bir kurumsallaşma anlamına geldiğini ifade etmektedir.

3.2. 2008 Krizi ve Yeni İşgal Dalgası

2008 yılında başlayan ve küresel *Mortgage Krizi* olarak da bilinen ekonomik kriz, ABD konut piyasasında hızla artan fiyatların oluşturduğu konut balonunun patlamasıyla ortaya çıkan ve ekonominin küresel niteliği sebebiyle dünya geneline yayılarak pek çok ülke ekonomisini derinden sarsan gelişmeleri ifade eder. Krizin en fazla etkilediği ülkelerden biri olan İspanya’da bu süreç çok sayıda sosyo-ekonomik göstergelyi bir hayli olumsuz etkilemiştir.

Sözgelimi genellikle bir ‘mülk konut’ toplumu olarak nitelenen ülkede konut sahipliği oranları 2007-2023 arası dönemde %80’den %74’e gerilemiş (Ferreira, 2023: 5), 2008’de zirveye ulaşan konut fiyatları 2015 yılı itibarıyla üçte bir oranında düşmüş ve inşaatlar durmuştur (Martin et. al., 2019: 4). Kriz öncesi dönemde bankaların sunduğu ipotekli konut kredisi sayısının yılda 1 milyonu aşması hanehalklarını ipotek piyasasına bağımlı hâle getirmiş, krizle birlikte işsizlik oranının %25’in üzerine fırlamasıyla birlikte aileler kredi borçlarını ödeyemez hâle gelmiştir. Bu durum İspanya’da konuta el koyma, haciz ve tahliye işlemlerinin Avrupa’nın diğer ülkelerine kıyasla çok daha fazla gerçekleşmesine yol açmıştır.¹ Bilhassa 2008-2014 arası dönemde tatbik edilen haciz işlemlerinin sayısı 600 bini aşmış, verilen yaklaşık 380 bin tahliye kararının ise 244 bini uygulanmıştır. Krizin yol açtığı bu konut sorunu *İpotek Mağdurları Platformu* (PAH) gibi sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Raya, 2017: 1). Üstelik İspanya’da sosyal konutlar, toplam konut stokunun ancak %1,1’ine tekabül etmekte, Avrupa Birliği ortalamasının (%7,5) bir hayli altında kalan bu oran (Ministry of Social Affairs, 2023: 37) talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Mesela sadece başkent Madrid’de

¹ Söz konusu dönemde Birleşik Krallık, İtalya, Yunanistan ve İrlanda’da da ipotekli kredilerin geri ödenememesinden kaynaklı yüksek haciz oranları kaydedilmiş olmakla birlikte, söz konusu ülkeler bu bakımdan yine de İspanya’nın gerisinde kalmışlardır (Gutiérrez & Arauzo-Carod, 2018: 1).

sosyal konut için sıra bekleyen hanehalkı sayısının 50 bin civarında olduğu ifade edilmektedir. Özel kiralık konut sektöründe ise ev sahiplerinin, yoksul kiracıların altından kalkamayacağı birtakım garantiler talep etmeleri (Pons, 2024) durumu daha da ağırlaştırmıştır. Dolayısıyla söz konusu kriz gerek ailelerinin yanında yaşamak zorunda kalan gençlerin sayısını gerekse de evsizlik oranını ciddi biçimde artırmıştır. Nitekim 2005 yılında 22 bin civarında olan evsiz sayısı yaklaşık %30’luk bir artışla 28 bini geçmiştir (Ministry of Social Affairs, 2023: 53).

Öte yandan barınmaya ilişkin bu olumsuz tabloyla tezat teşkil eder biçimde ÷lkedeki boş konut sayısında muazzam bir artış gerçekleşmiştir. Bu artış esasen kriz sonrasında bankaları kurtarma politikasının bir sonucudur (Donaldson, 2024). Bankalar, kredileri geri ödenmediği için el koydukları konutları boş tutarak, bunların kendi bilançolarının zarar hanesinde görünmesine engel oluyorlardı. Zira bunları piyasaya sunmak fiyatların düşük seyretmesine yol açacak ve bankaların zararını artıracaktı. Dolayısıyla bankalar konutları boş tutmayı ve yeni bir fiyat balonunu beklemeyi yeğlemiştir. Benzer bir durum krizden önce yapıyı tamamlanmasına rağmen müteahhitlerin iflası sonucu piyasaya arz edilemeyen konutlar için de söz konusu olmuştur (Youngman & Barrio, 2021: 214, 220). Bu gelişmelerin bir sonucu olarak 2014 yılı itibarıyla ÷lkedeki boş konutların sayısı, toplam konut stoku içerisinde azımsanamayacak bir sayıya; 3,4 milyona yükselmiştir (Pareja-Eastaway, 2025: 8). O yıl itibarıyla ÷lkedeki toplam konut sayısının 25,8 milyon civarında olduğu (Moody’s Analytics, 2025) göz önünde bulundurulduğunda, boş konut oranının yaklaşık %13 olarak gerçekleştiği gör÷lmektedir.

İşte ekonomik krizin yol açtığı bütün bu gelişmeler İspanya’da yeni bir işgal dalgasının yükselmesini tetikleyen önemli faktörlerden biri olmuştur. *Okupa* hareketinin, bilhassa iktisadî durumu ve yaşam koşullarını protesto için 15 Mayıs 2011’de sokağa inen ve adını bu tarihten alan 15M hareketiyle keşişmesi işgallerin yoğunluğunu artırmıştır (Martínez & García, 2015). İçişleri Bakanlığı’nın 2020 yılı sonlarında sorunla mücadeleyle yönelik olarak yayımladığı talimatlar işgal sayılarında hafif bir düşüşe yol açsa da (Rodríguez-Chirino & Bolaños, 2024: 37), sözgelimi Madrid’deki işgaller ekonomik krizden itibaren sekiz misli artmış (Youngman & Barrio, 2021: 207), resmî rakamlara göre 2024 yılında ÷lke genelinde ihbar edilen işgal sayısı 16,426 olmuştur (Spanish Property Insight, 2025). M÷lk sahiplerinin, yargı ve tahliye süreçlerinin uzun sürmesinden dolayı ihbarda bulunmaktan genellikle imtina ettikleri, m÷lklerini geri alabilmek için başka yollara başvurdukları bilinmekte, dolayısıyla ÷lke genelindeki gayriresmî işgal rakamlarının 80 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Diğer taraftan işgallerin önemli bir kısmı finans kuruluşları, yatırım fonları ve kapalı banka şubeleri gibi büyük sermaye sahiplerinin m÷lklerini hedef almaktadır (New

Direction, 2024: 21). Eylemlerdeki bu artışın hareketin yeni kuşak aktivistler kazanmasını sağladığı da belirtilmelidir (Lopez & Fernández, 2012: 174).

Dolayısıyla bilhassa 2008-2014 yılları arasında İspanya’da etkileri yoğun biçimde hissedilen ve barınma konusunda çok sayıda mağdur yaratan bu süreç, *Okupa* hareketinin kamuoyu nezdindeki meşruiyetini bir miktar artırmıştır. Gerçekten de pek çok insan bu işgalleri, ödenebilir konut arz edemeyen ve sosyal konut sektörü son derece yetersiz olan bir siyasî/idarî sistemin yol açtığı zorunlu bir reaksiyon olarak görmektedir. Buna mukabil başkaları bunu özel mülkiyet hakkına yönelik ağır bir ihlâl ve açık bir hukuk tanımazlık olarak değerlendirme eğilimindedir. Bu itibarla *Okupa* hareketinin, bir yönüyle, mülkiyet haklarının korunması ile barınma ihtiyacı arasındaki ihtilafın (Donaldson, 2024) bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür.

Gelgelelim işgal eylemlerinin tamamının barınma ihtiyacı yahut ideolojik sebeplerden kaynaklanmadığını belirtmek gerekir. Zira bu işgallerden bir kısmının, maddî imkânlarla sahip olmakla birlikte yasal boşluklardan yararlanarak kira ödemedi yaşamak isteyen bedavacılar veya uzun dava süreçlerinin yol açtığı maddî ve manevî zarar ile yüksek fatura yükünü göze alamayan mülk sahiplerinden para koparmaya çalışan organize mafya ağlarının gerçekleştirildiği bilinmektedir. Mülk sahiplerinin genellikle yargıya başvurmak yerine tahliye karşılığında teklif edilen parayı ödemeye razı olmaları, mafyaları daha da teşvik eden bir unsurdur (Spanish Property Insight, 2025).

4. Mer’i Hukuk ve *Okupa* Hareketi

Okupa hareketinin toplum nazarında sahip olduğu kısmî meşruiyete rağmen genel itibarıyla sosyal bir sorun olarak kabul edildiği açıktır. Bu sorunun kaynağı olarak işaret edilen iki temel faktörden ilki, devletin, örneğin kamu konutları aracılığıyla hanehalklarının barınma ihtiyacını karşılayacak tedbirleri almakta başarısız olması, ikincisi ise hukukî düzenleme veya pratiklerin insanların mülkiyet hakkını korumakta nispeten aciz kalmasıdır. Dolayısıyla söz konusu sorunun bir ölçüde ‘mülkiyet hakkı’ ile ‘konut/barınma hakkı’ arasındaki gerilimden kaynaklandığını iddia etmek mümkündür.

Aslına bakılırsa İspanyol mevzuatında işgale açıkça izin veren bir hükme rastlamak mümkün değildir. Ne var ki bazı koşullar işgalcilere kısmî bir hukukî dayanak sağlayabilmektedir (Donaldson, 2024). Öncelikle belirtmek gerekir ki, pek çok ülkede olduğu gibi İspanya’da da mülkiyet hakkı Anayasa tarafından teminat altına alınmıştır. Nitekim hâlen yürürlükte bulunan 1978 Anayasası’nın (Cortes Generales, 1978) 33. maddesinin 1. fıkrasında “*özel mülkiyet ve miras hakkı*”, 2. fıkrada ise “*bu hakların*

muhtevasının, ifa ettikleri toplumsal işleve göre ve kanuna uygun olarak belirlenmesi” hususu hükme bağlanmaktadır. Demek ki Anayasa kural olarak mülkiyet hakkını tanımakla birlikte mutlak bir haktan bahsetmemekte; bu hakkın kamu yararı gözetilerek sınırlanabileceğine dikkat çekmektedir. Keza İspanyol Medenî Kanunu’nun (Ministerio de Justicia, 2016a) 348. maddesinde mülkiyet; “*bir Őeyden yararlanma ve onu tasarruf etme hakkı*” olarak tanımlanmakta, “*ancak kanunlarda öngörölen sınırlamaların mahfuz olduğu*” belirtilmektedir. Madde ayrıca “*maliğın, malı elinde bulundurana karşı talep davası açabilmesini*” hükme bağlamıştır. Dolayısıyla Medenî Kanun da mülkiyet hakkının kanunla sınırlanabileceğini belirtmekte, ayrıca maliğın, mülkiyet hakkının ihlâli hâlinde -sözelimi bir işgal durumunda-dava yoluna gidebileceğine hükmetmektedir.

Mülkiyet hakkı hukukî düzenlemelerce bu Şekilde ele alınırken, Anayasa’nın 47. maddesi de (Cortes Generales, 1978) konut hakkına ilişkin hükümler içermektedir. Buna göre;

Bütün İspanyollar, insana yaraşır ve yeterli düzeyde konutlardan yararlanma hakkına sahiptir. Yetkili makamlar bu hakkın etkin biçimde kullanılabilmesi için gerekli Şartları teşvik eder, uygun standartları belirler ve spekülasyonu önlemek amacıyla arazi kullanımını kamu yararına uygun Şekilde düzenler. Toplum, kamu kurumlarının uyguladığı kentsel politikalardan doğan yararlarla iştirak eder.

Anlaşılıyor ki Anayasa, devletin, konut hakkını gerçekteştirmek üzere gereken tedbirleri almasını; sözelimi mülk konut ve özel kiralık konut sektörlerinde ödenebilirliği gözeten, sosyal konut sektöründe ise gerek konut miktarını gerekse de kapsayıcılığı artıran politikalar yürütmesini salık vermektedir. Gelgelelim bilhassa 2008 krizi ve sonuçları göz önünde tutulduğunda İspanya’da devletin bu alanlarda başarılı bir performans ortaya koyduğunu iddia etmek güçtür.

İspanyol hukukunda işgal hareketlerini doğrudan ilgilendirebilecek hükümlere ise Ceza Kanunu’nda rastlamak mümkündür. Aslına bakılırsa 1995 Ceza Kanunu’na (Ministerio de Justicia, 2016b) kadar İspanya’da metruk yahut boş binaların işgaline ceza öngören hususî bir yasal düzenleme söz konusu değildi. Hatta işgaller ilk ortaya çıktığı dönemlerde barınma sorununa kısmî bir çözüm olması sebebiyle bir dereceye kadar hoşgöröyle dahi karşılanmış, üstelik kamuya ait çok sayıda binanın işgali yasallaştırılmıştı. 1995 yılına kadar bu tarz işgallere karşı gidilebilecek hukukî yol ‘zorlama’ (*coacción*) suçuydu. Bu bağlamda mülk sahibi, işgalciler hakkında, mülkünün kullanımını engellediklerini ve bunun zorlama teşkil ettiğini ileri sürerek yargı yoluna gidiyordu. Bu, genellikle işgale uğrayan konutun tahliyesiyle sonuçlanan fakat son derece uzun sürebilen bir yargı süreci anlamına

geliyordu. Kaldı ki bunun bazı istisnaları da vardı. Sözgelimi hâkimler kimi zaman binanın uzun süre metruk durumda bulunması, fizikî şartları veya toplumsal bir işlevinin kalmaması gibi hususlara bakarak işgalciler lehine karar verebiliyorlardı (New Direction, 2024: 9).

1995 Ceza Kanunu ise bu tarz işgalleri 245. maddesinde ‘gasp’ suçu bağlamında tanımlamaya başlamıştır. Maddenin 1. fıkrası şu hükme yer vermektedir: “*Şiddet yahut tehdit içerir biçimde başkasının mülkiyetindeki bir gayrimenkulü işgal eden veya bu gayrimenkul üzerindeki aynı bir hakkı gasb eden kişi (...) sağlanan çıkar ve yol açılan zarara göre belirlenecek biçimde bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*”.

Ne var ki gasp edilen konutun mülk sahibi için ikamet amacı taşıması hâlinde; yani söz konusu mülk hâlihazırda kullanılan bir ev yahut yazlık olduğunda, bu hüküm ‘konut dokunulmazlığının ihlâli’ni ifade etmektedir. Oysaki *Okupa* işgallerini daha çok ilgilendiren gasp türü (*usurpación*) maddenin 2. fıkrasında yer almaktadır. Buna göre; “*bir başkasına ait gayrimenkulü, konutu veya konut vasfı taşımayan bir binayı yetkisiz olarak işgal eden yahut sahibinin iradesi hilâfına orada kalmayı sürdüren kimse üç aydan altı aya kadar para cezası ile cezalandırılır*”.

Bu bağlamda Kanun, suçun oluşması için; (1) Şiddet veya tehdit olmaksızın, o anda kimsenin ikametgâh olarak kullanmadığı bir mülkün kalıcı surette işgal edilmesi, (2) Bu durumun, korunan hukukî yarar ve ceza sistemini şekillendiren orantılılık ilkesi bakımından ‘işgal’ olarak cezaî nitelikte değerlendirilebilmesi, (3) İşgalcinin, zilyetliği meşrulaştıracak herhangi bir hukukî yetkiden yoksun olması, (4) İşgalin mülk sahibi tarafından eylem öncesi veya sonrasında açıkça reddedilmiş olması, (5) Eylemi gerçekleştirenin, mülkün başkasına ait olduğunun farkında olması, izne sahip olmadığını anlaması ve zilyetlik hakkını fiilen ihlâl etme kastıyla hareket etmesi gibi unsurlar aramaktadır (New Direction, 2024: 9-10).

Kanun’da yapılan bu değişikliğin işgal eylemini suç olarak kategorize etmiş olmasına rağmen mahkemeler umumiyetle tahliye kararlarıyla yetinerek davaları kapatmış; gasp suçu için öngörülen cezaların neredeyse hiç uygulanmaması hükmün caydırıcılığını azaltan bir husus olmuştur. Öte yandan *Okupa* işgallerinde polis müdahalesiyle yapılan tahliyeler bakımından ilk 48 saat büyük önem taşıyordu. Yakın döneme kadar işgalcilerin konutta 48 saati aşan bir süre rahatsız edilmeden kalmayı ve bilhassa eşyalarını yerleştirerek uzun süreli bir düzenleri varmış gibi göstermeyi başarmaları durumunda tahliye için hukukî süreç gerekiyordu. Dolayısıyla tahliyelerin mesele mahkemeye intikal etmeden polis tarafından yapılabilmesi genellikle suçüstü hâllerinde (*delito flagrante*) mümkün oluyordu. Mahkeme safahatının

ise, örneğin 2021 yılı itibarıyla, 18 ay kadar sürdüğü belirtilmektedir (Spanish Property Insight, 2024).

Şekil 3. Okupa’ya Karşı Tedbir (Madrid)

Kaynak: (Daniel, 2023).

İşte, gerek işgallere karşı daha caydırıcı tedbirler almak gerekse de tahliye süreçlerini hızlandırmak üzere 2025 yılında yeni bir hukukî düzenlemeye gidilmiştir. Halk arasında ‘Anti-Okupa Yasası’ olarak da anılan Kamu Adalet Hizmetinin Verimliliğine İlişkin Tedbirler Hakkında 2 Ocak tarih ve 1/2025 sayılı Organik Kanun (Ley Orgánica 1/2025, BOE-A-2025-76) bu açıdan bazı önemli yenilikler getirmektedir. Bu Kanun’la, Ceza Usul Kanunu’nun (Ministerio de Justicia, 2016c) “bazı suçlar için hızlı yargılama usulüne ilişkin prosedürü” düzenleyen 795. maddesine iki yeni bent ilave edilmiştir. Bunlar; (i) Ceza Kanunu’nun 202. maddesinde yer alan ‘haneye tecavüz suçları’ ile (j) 245. maddesindeki ‘mülkiyetin gaspı (işgal) suçları’dır.

Bu yeni düzenleme işgallere karşı daha güçlü bir hukukî güvence sağlamak, tahliyeleri hızlandırmak ve işgalcilerin yararlandığı yasal boşlukları izale etmek üzere gerçekleştirilmiştir. Buna göre konutun veya binanın işgalcilerin fiilî ikametgâhı olmadığı açıkça belli olduğu hâllerde, yetkililerin ihbarı müteakip 48 saat içinde harekete geçebilmesi sağlanmıştır. Böylece bu gibi durumlarda yargı kararına duyulan ihtiyaç ortadan kaldırılarak aylarca sürebilen yasal bürokratik sürecin önüne geçilmiştir. Dahası kolluk kuvvetlerinin konuya ilişkin yetkileri artırılmış; işgalin mülke zorla girilerek gerçekleşmesi hâlinde polisin doğrudan tahliye yapabilmesinin önü açılmıştır. Öte yandan malikin o mülkü fiilen kullandığını yahut yakın zamana kadar orada ikamet ettiğini ispat etme zorunluluğu da kaldırılmıştır. Bu bilhassa ikincil konutlar, yazlık evler veya kiraya verilmesi düşünülen mülkler bakımından önemli bir düzenleme olmuştur. Kanun ayrıca işgal

şikayetlerine mahallî idarelerin daha hızlı karşılık vermesini, böylece yargı süreçlerinin hızlandırılmasını öngörmektedir (Status Homes, 2025).

Gelgelelim bu Kanun özellikle insan hakları ve konut hakkı örgütleri tarafından barınma ihtiyacı içinde bulunan hanehalklarını daha da mağdur edecek bir düzenleme olarak tenkit edilmektedir. Gerçekten de İspanya’da 2008 ekonomik krizinin yol açtığı yeni koşullar işgal hareketini toplumun önemli bir kısmının gözünde ideolojik boyutundan soyutlamış, bunlar; başını sokacak bir yer bulmak için işgal dışında pek bir şansı kalmayan hanehalklarının eylemi olarak görölmeye başlamıştır. Kanun’a muhalefet edenler genellikle İspanya Anayasası’nın ‘konut hakkı’ını düzenleyen 47. maddesine ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin (*BM ESKHS*) (United Nations, 1967) 11. maddesinin 1. fıkrasına dikkat çekmektedir. Bu fıkra; taraf devletlerin herkese, konut da dâhil olmak üzere, yeterli bir hayat standardına sahip olma ve hayat şartlarını sürekli olarak iyileştirme hakkı tanınmasını ve bu hakkın gerçekteştirilmesini sağlayacak uygun tedbirleri almasını hükme bağlamaktadır.

5. Tartışma: ‘Mülkiyet-Konut Hakkı Gerilimi’ Bağlamında *Okupa*

Genel olarak işgal tarzı hareketlerin mülkiyet ile konut hakkı arasındaki çelişkiyi yansıtan bir özellik arz ettiğini belirtmiştik. Bu hâliyle işgaller kimilerine göre bireylerin mülkiyet hakkının açıkça ihlâl edilmesi anlamına gelirken, diğerlerine göre insanların konut hakkının gerçekteştirilmesinin bir yolu olarak meşrulaştırılmaktadır. Diğer yandan tarihî süreçte mülkiyet ile konut hakkına ilişkin olarak lehte ve aleyhte pek çok görüşün ileri sürüldüğünü, dolayısıyla bunların, üzerlerinde mutabakata varılamayan hayli netameli kavramlar olduğunu belirtmek gerekir.

Liberal hukuk devleti anlayışının en temel sac ayaklarından birini teşkil eden mülkiyet hakkı, taşınır yahut taşınmaz herhangi bir mala sahip olan kimseye, hukukî sınırlar içinde kalmak kaydıyla, o malı arzu ettiği şekilde kullanma (*usus*), ondan yararlanma (*fractus*) ve ona ilişkin tasarrufta bulunma (*abusus*) yetkilerini sağlayan bir haktır (TMK, 2001, md. 683; Gözler, 2025). Aydınlanma Çağının öncü düşünürlerinden *J. Locke*’a (1632-1704) göre bu hak, insanın kendi bedeni ve emeği üzerindeki mülkiyetinden doğar. Buna göre insanın, doğadaki şeyleri emeği vasıtasıyla dönüştürmesi bireysel mülkiyeti ortaya çıkarmaktadır. Bu hakkın doğal sınırını ise, ihtiyaçtan fazlasının edinilmemesi ve diğer insanlar için de yeterli ve iyi nitelikte kaynağın bırakılması şartı oluşturmaktadır (Locke, 1821: 208-217). Benzer biçimde *J. S. Mill*’e (1806-1873) göre mülkiyet, kişinin kendi emeğiyle elde ettiği yahut rızaya dayalı olarak devraldığı mallar üzerindeki tasarruf hakkını

ifade eder (Macpherson, 1978: 75-80). Ancak *Mill* (1909: 199-203), mülkiyetin doğal değil tamamen toplumsal bir kurum olduğuna dikkat çekmektedir. Buna göre üretim yasaları doğa tarafından belirlenmekle birlikte, mülkiyet biçimlerini ortaya çıkaran dağıtım toplumsal geleneklerle ilişkilidir. Bu itibarla bilhassa toprak gibi sınırlı mallarda özel mülkiyet, ancak toplumsal faydaya katkı sağladığı ölçüde meşrudur. *J.-J. Rousseau* (1712-1778) ise mülkiyetin doğuştan gelen bir hak olmadığını, ancak toplumsal kabul yoluyla meşru hâle geldiğini, dolayısıyla devletin ve kanunların mülkiyeti korumak için oluşturulduğunu iddia eder. Dolayısıyla bu hak devlet tarafından adil bir şekilde düzenlenmeli ve genel iradeye uygun biçimde dengelenmelidir (Rousseau, 1920: 207-215). Anarşist düşüncenin öncü isimlerinden *P.-J. Proudhon* (1809-1865) ise mülkiyeti başkalarının hakkını gasp etmenin bir yolu, diğer bir deyişle ‘hırsızlık’ olarak niteler. *Proudhon* (2017) bir yandan mülkiyetin temeli olarak görülen ‘doğal hak’, ‘ilk elde ediş’ ve ‘yasal düzenleme’ gibi kaynakları reddetmekte diğer yandan da mülkiyeti emeğin yarattığını ileri süren liberal anlayışa itiraz etmektedir.

Mülkiyete ilişkin yaklaşımlar arasında görülen bu ihtilafın bir benzerine konut hakkına yönelik fikirler bağlamında da rastlamak mümkündür. Konut hakkı; hanehalklarının insan onuruna yaraşır, ödenebilir, sağlıklı ve güvenli konutlara erişiminin yetkili makamlarca güvence altına alınmasını ifade eden bir haktır. Dolayısıyla bu hak, konuta erişim meselesinin piyasanın insafına bırakılmayacak kamusal bir değer arz ettiğini, bu itibarla devletin, piyasanın düzenlenmesi de dâhil olmak üzere, konuta erişilebilirliği sağlamak üzere birtakım yükümlülükler üstlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Üstelik konut hakkı; sağlık, eğitim, çalışma, oy kullanma ve mahremiyet gibi diğer pek çok haktan yararlanmanın da ön şartı olarak kabul edilmekte, böylece dışlayıcı birtakım faktörlere karşı kentsel hayatın kolektif biçimde yeniden üretilmesini de içermektedir (Bratt et al., 2006: 1-5). Konut hakkının insan yaşamı bakımından merkezi bir öneme sahip olması, başta *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi* olmak üzere çok sayıda uluslararası ve ulusal düzenlemede kendine yer bulması sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda devletlerden, finansal kaynakları da içerecek şekilde, eldeki imkânları seferber ederek konut hakkını tanımaları, vatandaşların bu haktan yararlanmasını sağlamaları ve konuya ilişkin istem ve şikâyetler için imkân yaratmaları beklenmektedir (Olgun, 2022: 53-55; Keleş, 2003: 99-101).

Buna karşılık özellikle liberal gelenekten gelenler, hakları, devlete veya diğer insanlara sadece ‘karışmama’ sorumluluğu yükleyen ‘negatif’ bir bağlamda ele alırlar. Buna göre bireylerin birtakım haklardan yararlanmaları, başkalarının da belirli bir doğrultuda davranmalarını gerektirmez. Ancak başkalarını, hak sahibinin rızasına aykırı biçimde kimi alanlara müdahale etmekten alıkoyar. Sözelimi kişinin hayat hakkı, diğerlerinin o kişinin hayatına son verme imkânını ortadan kaldırmakta, ancak onlara bahse konu

kimseyi yaşatmak üzere ellerinden geleni yapma sorumluluğu yüklememektedir (Olgun, 2017: 36). Diğer bir deyişle mülkiyet de dâhil olmak üzere negatif statü haklarının kullanımı başkalarına bir külfet getirmediği gibi onların bu türden haklarında bir azalmaya neden olmaz. Çünkü negatif statü hakları arasında herhangi bir ihtilaf yoktur. Buna karşılık pozitif statü hakları kıt kaynaklara ilişkin iktisadî ve sosyal talepler içermesi sebebiyle birbiriyle rekabet hâlidir. Dolayısıyla birtakım kaynakların toplumun belirli bir kesimine tahsisi, ancak diğer bireylerin bundan bir ölçüde zarar görmesi pahasına mümkün olmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında ‘konut hakkı’, diğerlerini ahlakî ve fiilî bakımdan sorumlu kılmaya yönelik sahtekârca bir talep olarak değerlendirilmeli ve reddedilmelidir (Olgun, 2022: 53-54).

Gelgelelim mülkiyet ile konut hakkının birbirinden bağımsız olarak ele alınması meseleyi çetrefil bir hâle getirmektedir. Çünkü mülkiyetin geleneksel anlamıyla mutlak ve bölünemez bir hak olarak değerlendirilmesi günümüz toplumlarında sıkça karşılaşılan konut sorunlarının çözümünde yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda *Singer* (2000: 56-60), mülkiyetin yalnızca sahiplik bağlamında anlaşıldığı geleneksel modelden, hak ve yükümlülükler içeren ilişkiler ağı olarak ele alındığı yeni bir modele geçişi zaruri görmektedir. Ona göre, tıpkı kat mülkiyeti uygulamasında olduğu gibi, aynı mülk üzerinde bireysel kullanım hakkı ile komşuların huzur ve güvenlik taleplerinin çakışması pekâlâ mümkündür. Bu bağlamda mülkiyet hukukunun sorduğu ‘sahip kim?’ sorusu meseleyi çözmekte, bu sorun, çakışan tarafları adaletle tatmin eden bir hak dağılımını zaruri kılmaktadır. Bu yaklaşım, konutun da mülkiyet gibi ilişkisel bir yapı arz ettiğini, dolayısıyla insan ihtiyaçlarının, mülkiyete ilişkin değerlendirmelerin merkezine yerleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (*Singer*, 2000: 68-72).

Konutun salt bir mülkiyet konusu değil, kişilik, kimlik ve güvenlik gibi faktörlerin merkezinde yer aldığı düşüncesi de bu önceliği desteklemektedir. Gerçekten de konuta erişim hakkından mahrumiyet, bireyin mekânla ilişkisini, sosyalleşme imkânlarını ve ontolojik bütünlüğünü derinden sarsmaktadır (O’Mahony, 2011: 1-9). Dahası bu mahrumiyet sebebiyle, özel mülkiyete konu alanlarda ve kamusal mekânlarda tuvalet gibi en temel ihtiyaçlarını dahi gidermekte zorlanan insanların negatif özgürlüğün en basit anlamıyla bile özgür olmadıklarını iddia etmek mümkündür. Bu gibi durumlar, çoğu insan için güvenlik sağlayan mülkiyetin diğerleri için sürekli bir dışlanma ve özgürlük gasbı yaratabildiğini açıkça ortaya koymaktadır (Waldron, 1991: 295-320). Dolayısıyla mülkiyet ile konut hakkı kavramları birlikte değerlendirilirken her koşulda insanın temel ihtiyaçlarını önceleyen

ve her iki hakkı da geniş anlamıyla ve sahip oldukları ilişkisellikler bağlamında ele alan kapsamlı bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.²

Bu noktada akla, ‘mülkiyet’ ile ‘konut hakkı’ kavramları arasında işgal hareketlerini nispeten meşru kılabilcek bir denge kurma imkânının olup olmadığı sorusu gelmektedir. Bu soruya *Locke*u bir argüman geliştirerek cevap arayan *Harding* (2020: 299, 301-307), mülkiyetin en büyük savunucularından olan *Locke*’un yaklaşımını yine *Locke*’un ‘israf yasağı’ (*spoilage proviso*) prensibi üzerinden ele alarak işgallerin kısmen de olsa meşru görülebileceğini iddia etmektedir. ‘İsraf yasağı’ prensibi; insanların edinebilecekleri mülkün, bozulmadan kullanabilecekleri miktarla sınırlı olduğunu, arta kalan mülkün ise başkalarının sayılabileceğini ifade eder. Bu prensip uyarınca, uzunca bir süre metruk hâlde bırakılan ve dolayısıyla tehlike arz etmeye başlayan binalar/konutlar mülkiyet hakkının kapsamı dışında tutulmak gerekir. Öte yandan *Locke*’un ölçsüz mülk edinmeyi sınırlayan ve başkaları için de yeterli düzeyde kaynak bırakılmasını salık veren ‘yeterince ve muadil’ prensibinin de barınma sorununun ciddi boyutlara ulaştığı günümüz dünyasında çokça ihmal edildiğı belirtilmelidir. Dahası *Harding* (2020: 305) mülkiyetin meşruiyetini, herhangi bir mülkün, maliki tarafından üretken bir surette kullanılmasına bağlamakta, diğer bir deyişle mal sahipliğinin toplumsal hizmet mesuliyeti (*service tenure*) yönüne vurgu yapmaktadır. Ona göre binaların/konutların boş tutularak adeta çürümeye terk edilmesi bu mesuliyete aykırı bir durum teşkil etmektedir. Bu bağlamda *Harding* (2020: 316), aslında *Locke*’un mülkiyete dair yaklaşımının işgallerin meşruiyeti bakımından açık bir kapı bıraktığını belirtmekte, lakin bunun koşulsuz bir meşruiyet olmadığına altını çizmektedir. Buna göre işgale konu olan bina/konut, sahibince makul surette kullanılmayan boş/metruk bir mülk olmalı, işgalciler bakımını yaparak mülkün durumunu iyileştirmeli, eğer mümkünse yapının evsizlik gibi toplumsal sorunların çözümü için kullanılması konusunda hassasiyet gösterilmeli ve mülkün sahibi üretken bir biçimde kullanmak üzere yapıyı talep ettiğinde iadeye hazır olunmalıdır. *Harding*, bu şartlar çerçevesinde gerçekleştirilen bir işgalin *Locke*’un mülkiyete ilişkin yaklaşımıyla hiçbir tezat teşkil etmediğini belirtmektedir.

² Afrika’da tarih boyunca yerleşim hakkının mülkiyetten önce geldiğini, mülkiyeti salt sahipliğe indirgeyen Avrupa merkezli dar bakış açısının bunu görünmez kıldığını, dolayısıyla Afrika’da özel mülkiyetin olmadığı iddiasının beslediğı ‘sahipsiz toprak’ imajının kıtanın sömürülmesine nasıl kapı araladığını ele alan bir çalışma için bkz. (van der Linden, 2017). Buna mukabil konut hakkının ortaya çıkışında toplumsal ilişkilerin hukuki düzenlemelerden daha etkili olabileceğine dair bir örnek, Çin’de devletin tahsis ettiğı araziler üzerinde yasadışı olarak inşa edilen konut stokudur. ‘Small-property’ (*xiaochanquan*) olarak anılan, toplamda 6.5 milyar m²’yi aşan ve toplumca meşru kabul edilen bu konutlar, piyasa haricindeki süreçlerin nasıl konut hakkı yaratabildiğine, dolayısıyla temel ihtiyaçların hukuki yaklaşımları nasıl dönüştürdüğüne ilişkin ilginç bir örnektir (bkz. Qiao & Upham, 2015).

Casla (2024) ise yeni bir mülkiyet anlayışına geçişin İşpanya’da ciddi bir krize dönüşen barınma sorununun çözümlünde etkili olabileceğini söylemektedir. Mülkiyetin boşlukta var olmadığını, çoğu zaman sadece yetenek ve çabanın ürünü olarak ortaya çıkmadığını, genellikle ilk elde ediş yahut emekten ziyade miras yoluyla iktisap edildiğini ileri süren *Casla*, bunun da ötesinde mülkiyet birikiminin miras hukuku, iş hukuku veya vergi politikası gibi düzenlemelerden oluşan siyasi/hukukî bir arka plana dayandığına dikkat çekmektedir. Dolayısıyla benimsenecek sosyal bir mülkiyet anlayışının, mülkiyeti dilediğince tasarruf etme hakkını (*jus abutendi*) toplumsal gerekçelerle sınırlandıracağını söyleyen *Casla*, böylece mülklerin çürümeye terk edilmesinin yahut sosyal yarara aykırı şekilde kullanımının ortadan kalkacağını ifade etmektedir. Ona göre bu yeni mülkiyet anlayışında binaların/konutların uzun süre terk edilerek spekülasyon arayışına girilmesi mümkün olmayacaktır. Dahası bu anlayış farklı mülkiyet türleri arasında bir ayrıma gidilmesini; büyük ve küçük mülk sahiplerine farklı muamelede bulunulmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda aldığı kira sayesinde geçimini sağlayan küçük ev sahiplerinin mülkleri ile sözgelimi işgal edilmiş mülke yeniden sahip olmaya pek de ihtiyacı olmayan finansal kurumların konutları arasında ayırım yapılması ve böylece mülkiyete yönelik korumanın farklı düzeylerde sağlanması kaçınılmazdır.

Gerçekten de krizden bu yana İşpanya’nın gerek özel gerekse de sosyal konut sektöründe yaşanan gelişmeler mülkiyete ilişkin bu teklifleri anlamlı kılar niteliktedir. Nitekim ülkede 2013 yılında kurulmaya başlayan gayrimenkul yatırım ortaklıkları (SOCIMI) özel kiralık konut sektöründe başat bir rol üstlenmeye başlamış; aynı yıl Madrid’de 5 bine yakın sosyal konut bu ortaklıklara ve diğer şirketlere satılmıştır. 2022 yılı itibarıyla Madrid Bölgesi’nde özel sektöre ait konutların %25’lik kısmı kurumsal mülk sahiplerince yönetilir hâle gelmiştir. SOCIMI olsun veya olmasın piyasanın yaklaşık %12’lik bir kısmını elinde tutan şirket sayısı yalnızca 10’dur. Ülke genelinde ise, her biri envanterinde en az 50 konut bulunduran kurumsal mülk sahiplerinin tüm kiralık konutların takriben %10’una sahip oldukları tahmin edilmektedir. Meseleye kurumsal olmayan mülk sahipleri açısından bakıldığında ise sözgelimi Barselona’daki kiralık konut sektörünün %60’ının birden fazla konutu olan ve çoğunluğunu gerçek kişilerin oluşturduğu mülk sahiplerinin elinde olduğu görölmektedir. Üstelik kentteki piyasanın %25’lik kısmını idare eden mülk sahiplerinin oranı yalnızca %1’dir. Yaklaşık son 10 yıllık dönemde ülke genelinde 10 veya daha fazla konuta sahip büyük mülk sahiplerinin sayısı ise %20 oranında artmıştır (*Casla*, 2024).

İşpanya’da mülkiyete dair bu tablonun konut hakkına ve işgallere ilişkin tartışmaları alevlendirdiği açıktır. Ülkedeki yargı mercileri işgaller karşısında genellikle tahliyeye hükmetmekle birlikte, bu durumun mülkiyeti önceleyen İşpanyol yargı pratiği ile konut hakkına vurgu yapan uluslararası

sözleşme ve yükümlülükler arasında önemli bir ihtilafa sebep olduğu belirtilmelidir. Sözgelimi Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (BM ESKHK) konuya ilişkin olarak daha geniş bir bakış açısına sahiptir. 2008 tarihli Ek İhtiyarî Protokol, BM ESKHS kapsamındaki hakların ihlâli gerekçesiyle Komite’ye bireysel başvuru imkânı tanımaktadır. Gelgelelim BM ESKHS’ye taraf olan devletlerin sayısı 2025 yılı itibarıyla 173 iken, Ek İhtiyarî Protokol’e imza koyan ülke sayısı 46, taraf devletlerin sayısı ise yalnızca 30’dur. Uluslararası sözleşmelerin taraflar üzerinde müeyyideler içeren kuvvetli bir bağlayıcılığı olmamakla birlikte devletlerin Ek İhtiyarî Protokol’e çekinceyle yaklaşmasının sebebi, Komite’nin bilhassa konut hakkına ilişkin karar ve yorumlarının maliyetli birtakım sosyal yükümlülüklerle yol açması ihtimalidir. Üstelik Komite’nin konut hakkına ilişkin geniş perspektifinin ‘ahlâkî tehlike’ olarak anılan bir risk barındırdığı; buna göre konut hakkı güvencesini hisseden hanehalklarının, kira veya ipotekli konut kredisi yükümlülüklerini kasıtlı olarak aksatabilecekleri ifade edilmektedir (Vols, 2023: 3-4).

Komite, tahliyelere ilişkin kararlarında mülkiyet ile konut hakkı dengesini odağına alarak ‘makuliyet’ ölçütüne yaslanmakta; bu bağlamda bilhassa orantılılık denetimi, alternatif barınma sağlama ve insan onurunun korunması gibi yükümlülükleri açıkça formüle etmektedir (Shuibhne et. al., 2023: 12-14; Pieterse, 2025: 8-9). Komite’nin konut hakkına ilişkin içtihatları toplam kararlarının yaklaşık %75’ini oluşturmakta ve bu yüksek oran Komite’nin çalışmalarında söz konusu hakkın belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Komite kararlarının dikkat çeken bir diğer yönü, bunların kahir ekseriyetinin İşpanya aleyhine yapılan konut hakkı ihlâli başvurularına ilişkin olmasıdır. 2022 yılına kadar 106 karar yayımlayan Komite’nin inceleme dışı bıraktığı 63 karardan 56’sı, kabul edilemez bulduğu 25 karardan 24’ü, esas hakkında görüş açıkladığı 11 karardan 10’u ve nihayet yayımladığı 4 takip raporundan 3’ü İşpanya’daki konut hakkı ihlâllerine yönelik olmuştur (Vols, 2023: 6).

Komite’nin konut hakkı bağlamında ortaya koyduğu içtihadın bir dizi genel ilkesinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki olan ‘kapsayıcılık’, konut hakkını mülk sahipleri, kiracılar ve işgalcilere münhasır kılmakta ve bu bağlamda sadece birincil konutlara koruma sağlamaktadır. İkinci ilke olan ‘meşruiyet ve hukukîlik’; tahliyelerin yalnızca kanunî dayanakla ve demokratik toplum yararına aykırı olmayacak şekilde yapılmasını içermektedir. Üçüncüsü, ancak hafif ve orantılı başka bir alternatif söz konusu olmadığında tahliyeye başvurulmasını salık veren ‘son çare ilkesi’dir. Dördüncü ilke olan ‘usulî teminatlar’; tahliyelerde önceden bildirme, istişare, etkili yargısal başvuru ve orantılılık değerlendirmesini şart koşmaktadır. Sonuncusu ise alternatif barınma imkânları, hanehalklarının içinde bulunduğu

özel koşullar, devletle iş birliği ve mülk sahibinin çıkarlarının birlikte dikkate alınması gereğini ifade eden ‘orantılılık ölçütleri’dir (Vols, 2023: 7-8).

Bu ilkeler bağlamında Komite, sözgelimi *Ben Djazia v. İspanya* (2017) kararında; kira sözleşmesi sona eren ailenin tahliyesi yasal olmakla birlikte, alternatif barınma imkânı sağlanmadan yapılan ve aileyi evsiz bırakan bu işlemin konut hakkını açıkça ihlâl ettiğine hükmetmiştir. Dolayısıyla bu karar devletin görevinin bireyler arasındaki ihtilaflarda hakemlik yapmaktan ibaret olmadığına, bunun ötesine geçilerek konut hakkının mutlaka korunması gerektiğine dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Komite, *López Albán v. İspanya* (2019) kararında altı çocuklu bir annenin banka talebi üzerine tahliyesinin orantılılık analizi yapılmadan gerçekte işlendiğini, sadece istisnai şartlarda haklı görülebilecek bu tarz tahliye işlemlerinin kural olarak Komite’nin yaklaşımıyla bağdaşmadığını vurgulamıştır. Komite, hayatının önemli bir kısmını kiracı olarak geçiren yaşlı bir kadının evinden çıkarıldığı, sosyal konuta yerleştirilmediği ve sadece geçici barınma imkânından yararlandırıldığı *Rosario Gómez Limón Pardo v. İspanya* (2020) davasına ilişkin kararında ise orantılılık prensibinin bileşenlerini açıkça ortaya koymuştur. Buna göre tahliyelerde; yasal dayanak, demokratik toplum yararı, meşru amaç, daha az sınırlayıcı alternatiflerin mevcudiyeti ve fayda-zarar dengesi gibi kriterler üzerinde hassasiyetle durulması gerektiğine vurgu yapmıştır. Komite’ye göre, mahkemelerin bu analizi yapmadan doğrudan tahliye kararı vermesi konut hakkının ağır ihlâli anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Komite, tahliye işlemlerinde alternatif barınma imkânı sağlanmasını devletin doğrudan bir yükümlülüğü olarak tanımlamakta ve orantılılık prensibini evrensel bir standart hâline getirmektedir (Kenna & Aldanas, 2023: 66-73). Keza Komite, 2021 yılında *El Ayoubi & El Azouan Azouz v. İspanya* davasına ilişkin kararında, engelli çocuklarıyla birlikte işgalci durumunda bulunan ailenin tahliyesine karar veren yerel mahkemenin ailenin barınma hakkını ihlâl ettiğine hükmederken yine orantılılık değerlendirmesine dikkat çekmiştir. Buna göre dava sürecinde bu değerlendirmenin yapılmaması, İspanya’nın yükümlülüklerini ihmal etmesine yol açmıştır (Housing Rights Watch, 2021).

Nitekim İspanya Anayasa Mahkemesi de bu davaya ilişkin olarak 2024 yılında verdiği kararda COVID-19 sürecinde çıkarılan Ardışık Kraliyet Kararnameleri ile tahliyelerin askıya alındığına, bu önlemin uzatılmasındaki amacın ihtiyaç içindeki hanehalklarına yönelik koruyucu tedbirleri sürdürmek olduğuna, dolayısıyla tahliyenin askıya alınmasını tek seferlik bir taleple sınırlayan yaklaşımın uygunsuzluğuna dikkat çekmiş; yerel mahkemenin kararını mantık dışı ve Anayasa’ya aykırı bulmuştur (González, 2024).

Sonuç

Günümüzde barınma sorunu; hızlı nüfus artışı, nüfus kompozisyonundaki değişimler ve ekonomik krizler sebebiyle dünyanın çoğu ülkesinde önemli sorunlardan biri olmayı sürdürmektedir. Dahası bu sorun sadece az gelişmiş ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de özellikle ödenebilirlik sorunu ve evsizlik biçiminde ortaya çıkan kaygı verici bir problem alanına karşılık gelmektedir. Devletlerin konut piyasalarını düzenlemek için uyguladıkları politikaların yetersiz kaldığı durumlarda ise (Olgun, 2022: 9), kimi toplumsal gruplar, soruna kendi çözümlerini tatbik etmektedir. Bu çözümler genellikle yasa dışı nitelikler taşımakta ve müesses iktisadî düzene veya mülkiyet rejimine başkaldırı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen hükümetler, tıpkı Türkiye’deki gecekondular sorununda olduğu gibi, kendi yetersizlik veya başarısızlıklarından kaynaklanan bu tarz sorunlar karşısında toplumun bulduğu illegal çözümleri uzunca bir süre görmezden gelebilmektedir.

Pek çok ülkede olduğu gibi İspanya’da da özel mülkiyet başta Anayasa olmak üzere çeşitli hukukî düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla *Okupa* hareketinin işgal eylemleri, bir yönüyle, liberal bir toplumsal düzenin en önemli esaslarından birini teşkil eden mülkiyet hakkına doğrudan bir saldırı niteliğindedir. Bu eylemlerin, bilhassa mülkünden elde edeceği kira gelirine muhtaç olanlar açısından büyük maddî kayıplara, mülkü geri almak için katlanmak durumunda kalınan yargı süreçleri sebebiyle de ciddi bir manevî örselenmeye yol açtığını tahmin etmek güç değildir. Nitekim gerek ülkedeki yerel mahkemelerin umumiyetle mülk sahipleri lehine verdikleri kararlar gerekse de işgallere karşı son dönemde yürürlüğe giren katı yasal düzenlemeler özel mülkiyet güvencesini artırır niteliktedir.

Gelgelelim İspanya, yaptığı yasal düzenlemelerle sadece mülkiyeti değil konut hakkını da teminat altına alan ülkelerden biridir. Buna rağmen devlet, ülkede uzunca bir süredir mağduriyet yaratan ve işgallerin en önemli sebebini teşkil eden barınma sorununa karşı henüz tatmin edici bir sosyal politika geliştirebilmiş değildir. Nitekim BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’nin ülkedeki tahliyelere ilişkin olarak verdiği aleyhte kararlar İspanya’ya konut hakkına ilişkin taahhütlerini hatırlatır niteliktedir. Dolayısıyla kısa vadede çok sayıdaki boş konutun en azından bir kısmının geçici kamulaştırmaya konu edilmesi, uzun vadede ise hayli yetersiz olan sosyal konut stokunun güçlendirilmesi ülkedeki barınma sorununun halledilmesi açısından zaruridir. Çünkü yalnızca birtakım zecrî tedbirlerden medet umularak, konut hakkını iyileştirecek yahut mülkiyet rejimini sosyal bir perspektifle revize edecek önlemlerin ihmal edilmesi madalyonun sadece bir yönüne odaklanan zayıf bir politikaya işaret etmektedir. şu hâlde, kimi zaman kolluk kuvvetleriyle şiddetli biçimde karşı karşıya gelerek tahliyelere direnen bu hareketin bir yandan yasal süreçlerdeki yoğunluk diğer yandan da

bilhassa kapitalist şirketlere ait mülklere yönelik işgallerin gördüğü toplumsal destek sebebiyle gücünü uzunca bir süre daha muhafaza etmesi mümkündür.

Etik Beyan: Bu çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan ederim. Aksi bir durumun tespiti halinde Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı % 100’dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

İntihal Beyanı: Makalenin benzerlik taraması yapılmıştır.

Kaynakça

Bratt, R. G. et. al. (2006). Why a right to housing is needed and makes sense: Editors’ introduction. (R. G. Bratt et. al., Eds.). *A right to housing: Foundation for a new social agenda* (s. 1-19). Temple University Press.

Casla, K. (2024). *The housing crisis calls for a different right to property*. <https://transformativeprivatelaw.com/>.

Castells, M. (1977). *The urban question: A marxist approach*. (A. Sheridan, Trns.). Edward Arnold.

Castells, M. (1997). *Kent, sınıf, iktidar*. (A. Erendil, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.

Cortes Generales (1978). *The Spanish Constitution*. BOE.

Daniel, A. (2023). *Okupas in Spain: Protests for and against squatters in Barcelona*. <https://expatmadrid.com/okupas-spain/>.

Donaldson, E. (2024). *Squatting in Spain: Understanding Spain's 'okupas' problem*. <https://www.idealista.com/>.

Ferreira, C. et. al. (2023). *Housing tenure, consumption and household debt: Life-cycle dynamics during a housing bust in Spain* (No: 285). Documento de Trabajo RedNIE.

González, M. (2024). *El Constitucional rescata 'in extremis' a la familia de Fátima del desahucio*. <https://elpais.com/>.

Gottdiener M. & Hutchison, R. (2006). *The new urban sociology*. Westview Press.

Gözler, K. (2025). *Üst üste iki yıl süreyle işlenmeyen tarım arazilerinin maliklerinin rızaları olmaksızın kiraya verilmesi: 5403 sayılı kanunun 8/K maddesi hakkında gözlem ve eleştiriler*. <https://www.anayasa.gen.tr/>.

Gutiérrez, A. & Arauzo-Carod, J-M. (2018). Spatial analysis of clustering of foreclosures in the poorest-quality housing urban areas: Evidence from Catalan cities. *ISPRS Int. J. Geo-Inf*, 7(23), 1-17.

Harding, E. (2020). Spoilage and squatting: A Lockean argument. *Res Publica*, 26, 299-317.

Heywood, A. (2016). *Siyaset*. (B. B. Özipek vd., Çev.). Adres Yayınları.

Housing Rights Watch (2021). *El Ayoubi and El Azouan Azouz v. Spain*. (Communication no. 54/2018) [19 February 2021]. <https://www.housingrightswatch.org/>.

https://www.eldiario.es/madrid/viviendas-okupadas-madrid-familias-inquilinos_1_3113092.html.

Inglehart, R. & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. Cambridge University Press.

Keleş, R. (2003). Konut hakkı insan hakkı mıdır? *Mimar:ist*, 3(7), 97-101.

Kenna, P. & Aldanas, M. J. (2023). Proportionality and evictions. (N. Derdek & P. Kenna, Eds.). *The European and international contribution to the right to housing standards: Litigation and advocacy* (s. 65-76). FEANTSA, Abbé Pierre Foundation, University of Galway.

Klein, D. (2022). *Organized squatting gangs extort owners of vacation homes in Spain*. <https://www.occrp.org/>.

Laclau, E. & Mouffe, C. (2012). *Hegemony ve sosyalist strateji: Radikal demokratik bir politikaya doğru*. (A. Kardam, Çev.). İletişim Yayınları.

Lazaroff, L. (1997). *Squatters' movement surges in Barcelona*. <https://leonlazaroff.com/>.

Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. (D. Nicholson-Smith, Trns.). Blackwell.

Lefebvre, H. (1996). *Writings on cities*. (E. Kofman & E. Lebas, Trns. and Eds.). Blackwell.

Lefebvre, H. (2003). *The urban revolution*. (R. Bononno, Trns.). University of Minnesota Press.

Ley Orgánica (1/2025). *BOE-A-2025-76*.

- Locke, J. (1821). *Two treatises of government*. London.
- Lopez, M. A. M. (2012). The squatters’ movement in Europe: A durable struggle for social autonomy in urban politics. *Antipode*, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2012.01060.x>
- Lopez, M. A. M. & Fernández E. L. (2012). Autonomous activist-research: The case of the squatters’ movement in Madrid. *Revista Internacional de Sociología (RIS)*, 70(2), 165-184.
- Lopez, M. M. (2006). Countercultural squatters in Spain. *Casa Zine*, 3, 8-15.
- Macpherson, C. B. (1978). *Property: Mainstream and critical positions*. Basil Blackwell.
- Marcuse, P. (2014). Hangi kent, kim(ler)in hakkı? (A. Y. şen, Çev.). *Kâr için değil halk için: Eleştirel kent teorisi ve kent hakkı* (s. 47-71). Sel Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınhay & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, A. et. al. (2019). *The financial transmission of housing bubbles: Evidence from Spain* (No: 2245). European Central Bank Working Paper.
- Martinez, M. (2007). The squatters’ movement: urban counter-culture and alter-globalization dynamics. *South European Society and Politics*, 12(3), 379-398.
- Martinez, M. (2011, July 7-9). *The struggle for social autonomy: What have we learnt about urban politics from squatting in Europe?* International RC21 Conference, Amsterdam.
- Martinez, M. A. (2014). How do squatters deal with the state? Legalization and anomalous institutionalization in Madrid. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(2), 646-674.
- Martínez, M. A. & García, Á. B. (2015). The occupation of squares and the squatting of buildings: Lessons from the convergence of two social movements. *ACME*, 14(1), 157-184.
- Mayer, M. (2014). Toplumsal kent hareketlerinde ‘kent hakkı’. (A. Y. şen, Çev.). *Kâr için değil halk için: Eleştirel kent teorisi ve kent hakkı* (s. 100-130). Sel Yayınları.
- Mill, J. S. (1909). *Principles of political economy, with some of their applications to social philosophy* (W. J. Ashley, Ed.). Longmans, Green & Co.
- Ministerio de Justicia (2016a). *The Spanish civil code*. Subdirección General de Documentación y Publicaciones.

- Ministerio de Justicia (2016b). *Criminal code*. Subdirección General de Documentación y Publicaciones.
- Ministerio de Justicia (2016c). *Criminal procedure act*. Subdirección General de Documentación y Publicaciones.
- Ministry of Social Affairs (2023). *National strategy to combat homelessness in Spain 2023-2030*. General technical secretariat publications center.
- Mitchell, D. (2020). *Kent hakkı: Sosyal adalet ve kamusal alan mücadelesi*. (A. Çavdar, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Momoiito, A. (2011). *Kukutza: Un proyecto cultural sin cabida en Bilbao*. <https://www.pikaramagazine.com/>.
- Moody’s Analytics (2025). *Economic indicators: Spain-dwelling stocks*. <https://www.economy.com/spain/dwelling-stocks>.
- New Direction (2024). *Squatters rights: A comparative study*. Brussels.
- Offe, C. (1985). New social movements: Challenging the boundaries of institutional politics. *Social Research*, 52(4), 817-868.
- Olgun, H. (2017). Bir ‘insan hakkı’ olarak ‘çevre hakkı’ ve Türk hukukundaki yeri. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 33-52.
- Olgun, H. (2022). *Konut politikası: Ülke deneyimleri*. İdealkent Yayınları.
- O’Mahony, L. F. & Sweeney, J. A. (2011). The idea of home in law: Displacement and dispossession. (L. F. O’Mahony & J. A. Sweeney, Eds.). *The idea of home in law: Displacement and dispossession* (s. 1-12). Ashgate.
- Önder, T. (2003). *Ekoloji, toplum ve siyaset*. Odak Yayınları.
- Pareja-Eastaway, M. (2025). Housing as the fifth pillar of the welfare state: Why Spain needs structural reform. *The Political Quarterly*, <https://doi.org/10.1111/1467-923X.13550>
- Pieterse, M. (2025). Justiciable socio-economic rights as adaptive law for urban resilience. *Human Rights Law Review*, 25, <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngaf019>
- Pons, C. (2024). *Housing crisis in Spain's cities drives rise in homelessness as tourism booms*. <https://www.reuters.com>.
- Proudhon, P-J. (2017). *Mülkiyet nedir?* (D. Çetinkasap, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pruijt, H. (2003). Is the institutionalization of urban movements inevitable? A comparison of the opportunities for sustained squatting in New York City and Amsterdam. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(1), 133-157.

- Pruijt, H. (2012). The logic of urban squatting. *International Journal of Urban and Regional Research*, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2012.01116.x>
- Qiao, S., & Upham, F. (2015). The evolution of relational property rights: A case of Chinese rural land reform. *Iowa Law Review*, 100, 2479–2506.
- Raya, J. M. (2017). The determinants of foreclosures: Evidence from the Spanish case. *Papers in Regional Science*, 10.1111/pirs.12316.
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji kuramları*. (H. Hülür, Çev.). De Ki Yayınları.
- Rodríguez-Chirino, P. & Bolaños, A. Á. (2024). Los centros sociales okupados autogestionados y la educación social: Construcción de pedagogías alternativas. J. L. Fuentes et. al. (Eds.), *Avances sobre la pedagogía actual: Propuestas de educación cívica y educación del carácter* (s. 35-49). Dykinson.
- Rousseau, J.-J. (1920). *The social contract & discourses* (E. Rhys, Ed.; G. D. H. Cole, Trans.). J. M. Dent & Sons Ltd.
- Schmid, C. (2014). Henri lefevre, kent hakkı ve yeni metropol anaakımı. (A. Y. Şen, Çev.). *Kâr için değil halk için: Eleştirel kent teorisi ve kent hakkı* (s. 72-99). Sel Yayınları.
- Shuibhne, E. N. N. et. al. (2023). Deconstructing the eviction protections under the revised European social charter: A systematic content analysis of the interplay between the right to housing and the right to property. *Human Rights Law Review*, 23, 1-25.
- Singer, J. W. (2000). *Entitlement: The paradoxes of property*. Yale University Press.
- Spanish Property Insight (2024). *Squatters in Spain*. <https://www.spanishpropertyinsight.com>.
- Spanish Property Insight (2025). *Squatting on the rise again in Spain led by Catalonia*. <https://www.spanishpropertyinsight.com>.
- Status Homes (2025). *New 2025 anti-okupa law explained*. <https://stathomes.com/>.
- Stavrides, S. (2016). *Müşterek mekân: Müşterekler olarak şehir*. (C. Saraçoğlu, Çev.). Sel Yayınları.
- Suite Life (2024). *The okupa movement: The squatters of Barcelona*. <https://suitelife.com/>.
- Tilly, C. (2004). *Social movements, 1768-2004*. Paradigm Publishers.
- Türk Medeni Kanunu (2001). *Resmî Gazete*: 24607.

United Nations (1967). *International covenant on economic, social and cultural rights*. <https://treaties.un.org>.

van der Linden, M. (2017). *Dominium. The acquisition of Africa (1860-1910): The nature of international law*. Brill.

Vols, M. (2023). The optional protocol to the ICESCR, homelessness and moral hazard: The alternative adequate housing requirement in the CESCR’s jurisprudence – an incentive not to pay for housing? *International Human Rights Law Review*, 12, 1-25.

Waldron, J. (1991). Homelessness and the issue of freedom. *UCLA Law Review*, 39, 295-324.

Youngman, T. & Barrio, L. (2021). Housing is not a crime: Madrid’s post-crisis squatters’ movement tell our story through activist research. *Radical Housing Journal*, 3(1), 207-228.

Extended Abstract

The *Okupa* Movement in Spain as an Urban Social Phenomenon: Considering ‘Property’ and ‘the Right to Housing’ Together

In general terms, social movements are collective struggles that aim to promote or resist change within a given society. What these movements share in common is their capacity to mobilize participants based on a moral sentiment -such as a sense of social injustice. For a collective movement to qualify as a social movement, it must be grounded in solidarity, involve conflict, and ultimately challenge the boundaries of the existing social structure. The purpose of this study, therefore, is to analyze the *Okupa* movement in Spain as an urban social movement, the conditions that led to its emergence, and its position vis-à-vis legal regulations, drawing on the relevant literature and legal texts. It also discusses the movement within the context of the tension between property rights and the right to housing.

Deriving its name from the Spanish verb *ocupar* (‘to occupy’), this social movement emerged as a result of the occupation -often without the consent of the owners- of abandoned or vacant properties for various reasons. The foremost of these reasons is undoubtedly the need for shelter. However, beyond this, the movement also utilizes the occupied buildings or dwellings for its own socio-cultural activities. It is estimated that the movement has illegally occupied around 80,000 vacant dwellings in the country, while property owners often face months-long legal proceedings to reclaim their properties. Tracing its roots back to the 1980s, the movement has been

particularly influential in cities such as Madrid and Barcelona, and its participants are generally the homeless and young activists. In a country where property is legally protected, this movement -bearing marginal characteristics- was for a long time met with limited countermeasures. More recently, however, certain legal reforms have been introduced with the aim of expediting the eviction of occupied properties and imposing stricter sanctions depending on the type of occupation.

Nevertheless, Spain is a country that, through its constitutional and legal framework, guarantees not only the right to property but also the right to housing. For instance, the Spanish Constitution stipulates that all Spaniards have the right to enjoy decent and adequate housing, that public authorities are responsible for promoting the necessary conditions to ensure the effective exercise of this right, for establishing appropriate standards, and for regulating land use in accordance with the public interest in order to prevent speculation. However, it is difficult to claim that the Spanish state has demonstrated a particularly successful performance in this regard, especially since the 2008 economic crisis.

For example, in Spain -often characterized as a ‘property-owning society’- the rate of home ownership declined from 80% to 74% between 2007 and 2023. Housing prices, which had peaked in 2008, fell by about one-third by 2015, and construction activity came to a halt. In the pre-crisis period, the number of mortgage loans granted annually by banks exceeded one million, rendering households heavily dependent on the mortgage market. When the unemployment rate soared above 25% during the crisis, families became unable to meet their mortgage obligations. This situation led to a far higher number of foreclosures, repossessions, and evictions in Spain compared to other European countries. Between 2008 and 2014 alone, more than 600,000 foreclosure proceedings were initiated, and of approximately 380,000 eviction orders issued, 244,000 were executed. Moreover, social housing in Spain accounts for only 1.1% of the total housing stock -far below the European Union average of 7.5%- and is therefore insufficient to meet the existing demand. Consequently, the crisis has significantly increased both the number of young people forced to live with their families and the overall rate of homelessness. Indeed, the number of homeless people, which stood at around 22,000 in 2005, has risen by nearly 30% to exceed 28,000.

On the other hand, this process has also led to structural changes in property ownership patterns in Spain, further exacerbating the housing crisis. Indeed, real estate investment trusts (SOCIMIs), which began to be established in 2013, have come to play a dominant role in Spain’s private rental housing sector. In the same year, nearly 5,000 social housing units in Madrid were sold to these trusts and other companies. By 2022, corporate landlords managed

about 25% of all privately owned dwellings in the Madrid region. Whether SOCIMI-based or not, only ten companies collectively controlled approximately 12% of the national rental market. Across Spain, institutional landlords -defined as those owning at least 50 residential units- are estimated to possess around 10% of all rental properties. From the perspective of non-institutional property owners, it is noteworthy that in Barcelona, about 60% of the rental housing stock is held by landlords owning more than one dwelling, the majority of whom are private individuals. Moreover, just 1% of landlords manage about 25% of the city’s rental market. Over the past decade, the number of large-scale landlords owning ten or more dwellings nationwide has increased by roughly 20%.

It is therefore evident that this situation reflects the inherent contradiction between property rights and the right to housing. In this regard, it has been argued that a new and socially oriented conception of property should be adopted -one that limits ownership to the extent of what individuals can use without deterioration, and regards any surplus property as belonging to others. Within this framework, it is proposed that buildings or dwellings left abandoned for extended periods -and thereby posing potential risks- should be excluded from the legal protection of property rights. Moreover, the legitimacy of property is tied to its productive use by the owner; in other words, property ownership is understood as entailing a social duty. Consequently, leaving buildings or dwellings vacant and effectively allowing them to decay is viewed as a violation of this responsibility -one that, in turn, leaves room for the moral legitimacy of occupations.

Therefore, the shifts in property ownership structures, the inadequacy of social housing stocks, and the consequent escalation of the housing problem constitute clear obstacles to the full realization of the right to housing guaranteed by the Constitution. In this regard, the findings of this study suggest that legal measures aimed at strengthening property protection in response to *Okupa* occupations are unlikely to yield positive outcomes unless they are accompanied by policies that either effectively implement the constitutional right to housing or revise the property regime from a social perspective.

